वन शब्दावली

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

3598

(हिन्दी शब्दकोश समिति द्वारा स्वीकृत)

भाषा विभाग
उत्तर प्रदेश शासन

581
3 वं

इलाहाबाद
राजकीय मुद्रणालय, उत्तर प्रदेश, (भारत)
१९६६

[मूल्य ७० पैसे]

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

State Museum, Library, Lko.
3598

581

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

विषय-सूची

	पृष्ठ-संख्या
प्राक्कथन	क—ग
हिन्दी शब्दकोश समिति के सदस्य ...	घ
वन विभाग की शब्द-सूची ...	१—१०३
परिशिष्ट—वनवर्धन पद्धतियों की अनुक्रमणी ...	१०४—१०६

==÷==

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्राक्कथन

उत्तर प्रदेश सरकार द्वारा सन् १९४७ में और उसके बाद समय-समय पर घोषित भाषा नीति के अनुसार राज्य के सरकारी कामों में अंग्रेज़ी के स्थान पर हिन्दी का प्रयोग अधिकाधिक बढ़ाने का प्रयत्न किया जाता रहा है। हिन्दी में उपयुक्त शब्दों के अभाव के कारण जो कठिनाई उत्पन्न होती थी उसे दूर करने के लिये राज्य सरकार ने सन् १९४७ में एक तदर्थ समिति बनाई थी, जिसका कार्य कई कारणों से उस समय पूरा न हो सका था। अतः सन् १९५४ में वह पुनस्संघटित की गई और वह पुनस्संघटित समिति सन् १९५५ से काम करने लगी। इस समिति के तत्त्वावधान में, राजकाज में नित्य प्रयुक्त होने वाले विशिष्ट अंग्रेजी शब्दों के हिन्दी पर्याय प्रस्तुत किये जाते हैं और साथ ही राज्य में प्रचलित शब्दों और भारत सरकार द्वारा स्वीकृत शब्दों में एकरूपता लाने के लिये भी भरसक प्रयत्न किया जाता है।

राज्य की कोश-समिति आरम्भ से ही यह अनुभव करती रही है कि सारे देश के लिये हिन्दी की पारिभाषिक शब्दावली एक-सी होनी चाहिये। अतः वैज्ञानिक और अन्य उच्च पारिभाषिक शब्दावली कोश-समिति द्वारा नहीं बनाई जाती, बल्कि भारत सरकार द्वारा इन विषयों के निश्चित शब्द ही स्वीकार कर लिये जाते हैं। समिति द्वारा मुख्यतः सरकारी विभागों और कार्यालयों में नित्य प्रयुक्त होने वाले विशिष्ट अंग्रेजी शब्दों के ही पर्याय बनाये जाते हैं, और इनमें भी भारत सरकार के शब्दों से एकरूपता रखने के लिए समय-समय पर आवश्यकतानुसार परिवर्तन किये जाते हैं।

कोश-समिति के तत्त्वावधान में बनने वाली शब्दावलियां समय-समय पर उत्तर प्रदेश प्रशासन शब्दावली के नाम से अलग-अलग संख्याओं के रूप में प्रकाशित होती रही हैं। अब तक ऐसी ९ संख्यायें प्रकाशित हो चुकी हैं और संख्या ५, ८ और ९ को छोड़कर शेष संख्याओं का एक समेकित और परिवर्द्धित संस्करण "उत्तर प्रदेश प्रशासन शब्दकोश" के नाम से अलग भी प्रकाशित हो चुका है।

उत्तर प्रदेश प्रशासन शब्दावली की उपर्युक्त संख्या ५ में वन विभाग के शब्दों का एक संकलन प्रकाशित हुआ था। प्रस्तुत "वन शब्दावली" उसी का परिवर्द्धित रूप है।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वन विभाग की एक शब्द-सूची पहले उस विभाग के तत्कालीन सहायक वन-पाल ने सचिव कोश-समिति को संशोधन के लिए दी थी। बाद में वह सूची वन विभाग से "भारतीय वनशास्त्र की विशेष शब्द-सूची" शीर्षक से मुद्रित होकर भाषा विभाग में संशोधन और स्वीकृति के लिए प्राप्त हुई थी। उसमें आवश्यक संशोधन करने के पश्चात् उस पर वन विभाग के उप वन-पाल का परामर्श लिया गया और समिति की बैठक में उस सूची पर विचार होने के समय वन विभाग के श्री रमाशंकर सिंह (वन्य जीव संरक्षक) और श्री लक्ष्मण सिंह खन्ना (तत्कालीन सहायक वन-पाल, अब उप-वनपाल) का भी सहयोग प्राप्त हुआ। इस प्रकार समिति द्वारा स्वीकृत सूची अक्तूबर, १९६१ में उत्तर प्रदेश प्रशासन शब्दावली संख्या ५ में प्रकाशित हुई। परन्तु यह शब्द-सूची अपूर्ण थी, इसलिये समिति के निश्चय के अनुसार श्री लक्ष्मण सिंह खन्ना ने वन-विभाग के शेष शब्दों की भी एक सूची "इंडियन फारेस्ट रेकर्ड्स (सिल्विकल्चर)" नामक पुस्तिका से संकलित कर उन शब्दों के पर्याय प्रस्तुत किए। इस सूची पर कोश समिति की १४,१५,१६ और १८ अक्तूबर, १९६५ की बैठकों में विचार हुआ, जिनमें श्री लक्ष्मण सिंह खन्ना भी उपस्थित थे, और यह आवश्यक संशोधनों के साथ स्वीकृत हुई।

उक्त अतिरिक्त शब्द सूची तथा पूर्व प्रकाशित संख्या ५ के शब्दों को एक साथ मिलाकर वन विभाग के समस्त शब्द प्रस्तुत "वन शब्दावली", में प्रकाशित किये जा रहे हैं। इस शब्द सूची के अंग्रेजी शब्दों के पारिभाषिक अर्थ समझाने और उनके पर्यायों को स्थिर करने में वन विभाग के अधिकारियों से हमें जो बहुमूल्य सहयोग प्राप्त हुआ उसके लिए हम उनके आभारी हैं।

जीवन चन्द्र पाण्डे,
सचिव,
हिन्दी शब्दकोश समिति,
उत्तर प्रदेश सरकार।

भाषा विभाग:
जनवरी, १९६६।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

हिन्दी शब्दकोश समिति के सदस्य

१—शिक्षा मंत्री	... ...	अध्यक्ष
२—श्री राधाकृष्ण, अध्यक्ष, लोक सेवा आयोग, उत्तर प्रदेश		सदस्य
३—आचार्य बीरबल सिंह, उपकुलपति, काशी विद्यापीठ, वाराणसी	... ...	"
४—मुख्य सचिव	... ...	"
५—विधान सचिव	... ...	"
६—श्री श्रीनारायण चतुर्वेदी, खुर्शीदबाग, लखनऊ	...	"
७—श्री कन्हैयालाल मिश्र, महाधिवक्ता, उत्तर प्रदेश	...	"
८—डा० दीनदयालु गुप्त, अध्यक्ष, हिन्दी विभाग, लखनऊ विश्वविद्यालय, लखनऊ	...	"
९—डा० रामकुमार वर्मा, अध्यक्ष, हिन्दी विभाग, इलाहाबाद विश्वविद्यालय, इलाहाबाद		
१०—श्री जीवन चन्द्र पाण्डे ...	...	सचिव तथा सदस्य

==०==

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

वन विभाग की शब्द-सूची

A

A, B, C,	क, ख, ग ।
Abnormal forest	अनादर्शवन ।
Absolute form factor	निरपेक्ष आकृति गुणक ।
Absolute form quotient	निरपेक्ष आकृति लब्धि ।
Absolute humidity	निरपेक्ष आर्द्रता ।
Abundance	प्रचुरता ।
Accelerated erosion	त्वरित क्षरण ।
Accessory species	गौण प्रजाति ।
Acclimatization	जलवायु अनुकूलन ।
Accretion	वृद्धि ।
Acid Soil	अम्ल मिट्टी ।
Acidity	अम्लता ।
—, Potential	सम्भाव्य अम्लता । स्थितिजन्य अम्लता ।
Act, Forest	वन अधिनियम ।
Action, Buffer	प्रतिरोधक क्रिया ।
Administration	प्रशासन ।
—, Forest	वन प्रशासन।
Adult	प्रौढ़ ।
Advance	अग्रिम ।
— felling	अग्रिम गिरान ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— growth	अग्रिम पौध ।
— marking	अग्रिम छपान ।
— planting	अग्रिम रोपण ।
— Reproduction	अग्रिम पौध ।
— Thinning	अग्रिम छँटान ।
Advective Frost	अभिवाहित तुषार ।
Adventitious buds	अस्थानिक कलियां ।
Adventitious roots	अस्थानिक मूल जड़ें ।
Aeolian Soil	पवनौढ़ भूमि ।
Aeration Soil	भूमि वातन ।
Aerobic	१–आक्सीजनजीवी । २–आक्सीजन-पूरित ।
Aesthetic Forestry	सौन्दर्य वन विज्ञान ।
Aestivation	१–ग्रीष्म-निष्क्रियता । २–दल-विन्यास ।
Afforest, To	वनीकरण करना। भा० (भारत सरकार) वनरोपण करना।
Afforestation	वनीकरण । भा० बनरोपण ।
After-Ripening	पश्चपक्वता ।
Age	आयु ।
— Class	आयु वर्ग ।
— distribution	आयु वर्ग वितरण ।
— distribution, Normal	आदर्श आयु वर्ग वितरग ।
—, Crop	उपज आयु । फसल आयु ।
—, Exploitable	समुपयोजन आयु ।
— Gradation	वार्षिक आयु वर्ग । आयुश्रेणी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Gradation, Normal Series of	आयु श्रेणियों का आदर्श क्रम ।
—, Mean	माध्य आयु । औसत आयु ।
—, Predominant	प्रधान आयु ।
—, Rotation	समुपयोजन आयु । आवर्तन आयु ।
— Stand	सस्य आयु ।
—, Top	शीर्ष आयु ।
Aggregation	समूहन ।
Agri-Silviculture	कृषि वनवर्धन । टौंगिया ।
Agri-Silvi Method	कृषि वनवर्धन । टौंगिया ।
Air, Soil	भूमि वायु ।
Alkali Soil	क्षार भूमि । खारी मिट्टी ।
Alkaline Soil	क्षारीय भूमि ।
Alkalinity	क्षारता । खारापन ।
Alkalization	क्षारीयकरण ।
All-Aged	सर्वायु ।
Allogenic factors	अन्यकारक । परकारक ।
Allogenic Succession	परकारक विकास-क्रम ।
Allotment of woods to periods or Allotment to period blocks	वन का अवधि खण्डों में विभाजन ।
Allowable cut	निर्धारित प्राप्ति ।
Alluvial Soil	कछार भूमि ।
Alluvium	कछार भूमि ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Alpine	अलपाइन ।
Alternate Host	अतिरिक्त पोषक ।
Alternate Strip	एकान्तर पट्टी ।
Alternative strip system	एकान्तर पट्टी पद्धति ।
Alternative Host	वैकल्पिक पोषक ।
Anabatic Wind	उद्वाही पवन ।
Anaerobic	१–अनाक्सीजनजीवी । २–आक्सीजन रहित ।
Analysis	विश्लेषण ।
— of Covariance	सह प्रसरण का विश्लेषण ।
—, Stem	स्कन्ध विश्लेषण ।
—, Stump	ठूंठ विश्लेषण ।
Anemograph	पवनलेखी ।
Anemometer	पवनमापी ।
Anemophilous Plants	वायुपरागित पौधे ।
Annual	वार्षिक ।
— Cut	वार्षिक प्राप्ति ।
— Cutting Area	वार्षिक कूप । वार्षिक कटान क्षेत्र ।
— increment	वार्षिक वृद्धि ।
— —, Current	वर्तमान वार्षिक वृद्धि ।
— —, Mean	माध्य वार्षिक वृद्धि ।
— layer	वार्षिक वलय ।
— ring	वार्षिक वलय ।
— yield	वार्षिक प्राप्ति ।
— —, Sustained	अजस्त्र वार्षिक प्राप्ति ।
nthropogenic factors	मानवीय कारक ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Arboretum	वृक्षोद्यान ।
Area	क्षेत्रफल । क्षेत्र ।
—, Basal	आधार क्षेत्रफल।
—, Catchment	जलागम क्षेत्र।
—, Control	क्षेत्र नियंत्रण।
—, Drainage	जलागम क्षेत्र।
—, Experimental	प्रयोग क्षेत्र।
—, Reduced	शोधित क्षेत्र।
—, Regeneration	पुनरुत्पादन क्षेत्र।
—, Regulation	क्षेत्र नियंत्रण।
—, Sample	निदर्श क्षेत्र।
—, Working Plan	कार्य योजना क्षेत्र । प्रबन्ध योजना क्षेत्र।
Arboriculture	वृक्षपालन। तरुपालन।
Arenaceous	रेतीला । बालुमय ।
Argillaceous	मृत्तिकामय ।
Arithmetic Mean	समान्तर माध्य।
Artificial	कृत्रिम।
— form factor	कृत्रिम आकृतिगुणक।
— regenaration	कृत्रिम पुनरुत्पादन ।
— reproduction	कृत्रिम पुनरुत्पत्ति।
Asexual reproduction	अमैथुन प्रजनन।
Aspect	ढालकी दिशा।
Assessment of the yield capacity	उपज क्षमता निर्धारण।
or	अथवा

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Assessment of the quality of the locality	क्षेत्र गुण निर्धारण ।
Assistant Conservator of Forests	सहायक अरण्यपाल । भ०— सहायक वन-पाल ।
Associate	समाज अधिरोही ।
Association, Plant	पौध समाज ।
Associes	समाजक ।
Assortment Table	विशिष्ट गोलायतन सारणी ।
Atmometer	वाष्पन मापी ।
Auger Soil	भूमि गिलमिट ।
Autecology	स्वपारिस्थितिकी ।
Autogenic factors	स्वजातकारक ।
Autogenic succession	स्वजातकारक विकासक्रम । स्वजन्य विकासक्रम ।
Autotrophic Plants	स्वयंपुष्ट पौधे ।
Hetrotrophic Plants	परपुष्ट पौधे । इतरजीवी पौधे ।
Auxin	वर्धक ।
Auxiliary species	सहायक प्रजाति ।
Available water	प्राप्य जल ।
Average	माध्य ।
Azimuth	दिगंश ।
Azonal Soils	असंस्तर/संस्तरहीन भूमियां ।

B

b. a. (Basal area)	आ० क्षे० (आधार क्षेत्रफल) ।
Ball planting	सपिंड रोपण । पिंडी लगाना ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Bark	छाल । वल्क ।
Bark gauge	छालमापी ।
Bark, Over	छाल सहित । छा० स० ।
Bark, Scotch	छाल झुलसना ।
Bark, To	छाल उतारना । छाल निकालना ।
Bark, Under	छाल रहित । छा० र० ।
Barograph	वायुदाबलेखी । बेरोग्राफ ।
Basal area	आधार क्षेत्रफल ।
Basal area, Control	आधार क्षेत्रफल नियंत्रण ।
Base exchange	समाक्षार विनिमय ।
Base Exchange Capacity	समाक्षार विनिमय क्षमता ।
Base line	आधार रेखा ।
Base Status	समाक्षार मात्रा ।
Basifuge	समाक्षार वर्जी ।
Basin listing	बन्ददार क्यारी बनाना ।
Basiphlie	समाक्षारप्रिय ।
Basket planting	कंडी रोपण ।
Bast	बास्ट ।
bd. ft. (—Board foot)	बो० फु० (बोर्ड फुट) ।
Beach forest	पुलिन वन ।
Beat	हल्का ।
Beat up, To	क्षतिपूर्ति करना ।
Bed Nursery	रोपणी की क्यारी ।
Bed-rock	तलशैल ।
Beetle	बीटल । भृंग ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Belt	पट्टी।
—, Fire	अग्निरक्षा पट्टी। आग पट्टी।
—, Protective	रक्षक पट्टी।
—, Wind	वायुरोधक पट्टी।
Bench terraces	सीढ़ीदार तल।
b. h.	व० ऊं० (वक्ष ऊँचाई)।
Bias	झुकाव। अभिनति।
Billhook	बिलहुक।
Biocoenosis	समस्थितिजीवी जीवाणु।
Biological Control	कृत्रिमजैव नियंत्रण।
Biological spectrum	जैविक अनुपात।
Biome	क्षेत्रीय जीव समुदाय।
Bionomics	जीववासिकी। जीववासविद्या।
Biotic	जीवीय। जैविक। जैव।
— Control	जैव नियंत्रण।
— factor	जैव कारक।
— potential	जीव-वृद्धि-क्षमता।
Biotype	जीव प्रकार।
Black Cotton Soil	काली मिट्टी।
Blank	रिक्त स्थान।
Blast, Wind	पवन क्षति। वायु क्षति।
Blaze	गदावा।
Blaze, To	गदावा लगाना।
Blendersaumschlag, Wagner's System Strip	वागनर की पट्टी पद्धति।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Blight	१–चित्ती । अंगमारी । २–अंगम २ ।
Block	खंड ।
—, Regeneration	पुनरुत्पादन खंड ।
b. m. (Board measure)	बो० मा० (बोर्ड मापक) :
Board foot	बोर्ड फुट ।
Bole	तना ।
—, Clear	शाखाहीन तना ।
—, Commercial	व्यापारोपयोगी तना ।
—, Standard Timber	मानक प्रकाष्ठ तना ।
Boom	अवरोध । बूम ।
Bore hole	छिद्र ।
Borer	गिलमिट ।
—, Collar	मूलसन्धि छेदक ।
—, Increment	वृद्धि माप गिलमिट ।
—, Marine	समुद्रीय छेदक ।
—, Pressler's	प्रसलर गिलमिट ।
—, Soil	भूमि गिलमिट ।
—, Shoot or Twig	कल्ला या टहनी छेदक । प्ररोह या शाखिका छेदक ।
Branch wood	शाखा काठ ।
Stemwood	तनाकाठ ।
Break, Fire	अग्निरोधी पट्टी ।
Break, Snow	१–हिमरोधक । २–हिमजात क्षति । ३–हिम भग्न वृक्ष ।
Breast-height	छाती ऊँचाई । वक्ष ऊंचाई ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Breast-height diameter	वक्ष व्यास ।
Broadcast sowing	छिट्टा बोवाई ।
Broad-leaved tree	चौड़ी पत्ती वाले वृक्ष ।
Broad-leaved wood	चौड़ी पत्ती वाले वन ।
Brood Lac	लाखपूर ।
Brood Tree, Lac	लाखपूर वृक्ष ।
Brown Earth	खैरी मिट्टी ।
Brown Forest Soil	खैरी मिट्टी ।
Browsing	पल्लव चरना ।
Brush matting	घासपात बिछाना ।
Brushwood	झाड़-झंखाड़ ।
Bud, To	कली लगाना ।
Buds	कलियां ।
—, Adventitious	अस्थानिक कलियां ।
—, Dormant	सुप्त कलियाँ ।
Buffer Action	प्रतिरोधक क्रिया ।
Buffer stripping	प्रतिरोधक पट्टी बनाना ।
Bug	मत्कुण । बग ।
Bulk Density Soil	स्थूल घनत्ववाली मिट्टी ।
Buried Soil	दबी मिट्टी ।
Burl	गुमड़ी ।
Burning	दाहन ।
—, Controlled	नियंत्रित दाहन ।
—, Debris	मलवा दाहन ।
—, Early	अगाऊ दाहन ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Late	विलम्बित दाहन।
—, Patch	चकती दाहन।
—, Strip	पट्टी दाहन।
Burr	गुमड़ी।
Bush	१–झाड़ी-जंगल। २–झाड़ी।
Butt	कुन्दा।
—, Log	आधार लट्ठा।
Buttress	पुश्ता।

C

c. a. i. (-Current annual increment)	चा० वा० वृ० (चालू वार्षिक वृद्धि)।
Calcareous Soil	चूना मिट्टी।
Calcification	कैल्सीकरण। चूनाकरण।
Calcifuge	कैल्सभीरु। चूनाभीरु।
Calciphile	कैल्सप्रिय। चूनाप्रिय।
Calliper	व्यास मापक। कैलिपर।
—, Girth	परिधिमापक। परिधि कैलिपर।
—, Tree	वृक्ष व्यास मापक। वृक्ष कैलिपर।
Callus	खुरंट।
Cambium	छाल अस्तर।
Canker	कैंकर।
Canopy	वितान।
— Class	वितान वर्ग।
—, Close or closed	बन्द वितान।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— density	वितान घनता ।
—, Leaf	पर्ण वितान ।
—, Open	खुला वितान ।
Cantonment	वन अधिकार हस्तान्तरण ।
Capacity	क्षमता ।
— grazing	चराई क्षमता ।
—, Yield	प्राप्ति क्षमता । उत्पादनक्षमता ।
Capillary Porosity	केशिकारन्ध्रता ।
Capillary Water	केशिका जल ।
Capital, Forest	वन पूंजी ।
Capital Value	पूंजी मूल्य ।
Carbon Nitrogen Ratio	कार्बन नाइट्रोजन अनुपात ।
Catch Crop	अन्तवर्ती फसल । उपज ।
Catchment Area	जलागम क्षेत्र ।
Catena	कैटिना ।
Cation Exchange	कैटायन विनिमय ।
Cation Exchange Capacity	कैटायन विनिमय क्षमता ।
Cattle	डंगर । ढोर । पशु ।
Census	गणना ।
c. ft., cu. ft.	घ० फु० (घनफुट) ।
Channel, Resin	लीसा नाली ।
Charcoal kiln	कोयला भट्टी ।
Chamaephyte	समीप कलिकारोही ।
Chasmophyte	शैलोदभिद् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Check Dam	रोकबांध ।
Check Enumeration	पड़ताल गणना ।
Check Moharrir	पड़ताल लिपिक ।
Chernozem	शर्नोजेम ।
Chestnut Soil	बादामी मिट्टी ।
Chief Conservator of Forests	मुख्य अरण्यपाल । भा०-महावनपाल ।
Chlorosis	पीलिया ।
Chresard	प्राप्य भूमि जल ।
Chromosome	क्रोमोसोम ।
Chute	ढुलकान नाली ।
Circle	वृत्त ।
—, Working	कार्य वृत्त । प्रबन्ध वृत्त ।
Clan	कुल ।
Class	वर्ग ।
—, Age	आयु वर्ग ।
—, Crown	छत्र वर्ग ।
—, Diameter	व्यास वर्ग ।
— distribution, Age	आयु वर्ग वितरण ।
—, Form	आकृति वर्ग ।
— Frequency	वर्ग आवृत्ति ।
—, Girth	परिधि वर्ग ।
—, Height	ऊँचाई वर्ग ।
—, Quality	गुण श्रेणी ।
—, Site	स्थान गुण श्रेणी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Size	मोटाई श्रेणी।
— Soil	भूमि वर्ग।
—, Tree	वृक्ष वर्ग।
Classification	वर्गीकरण।
—, Soil	भूमि वर्गीकरण।
Clay	मटियार।
Clay loam, Clayey Loam	मटियार। दोमट।
Clay Pan	मटियार स्तर।
Clayey	मटियार।
Cleaning	सफाई।
Clear bole	शाखाहीन तना।
Clear cutting	निःशेष कटान।
Clear felling	निःशेष गिरान। निःशेष पातन।
Clear felling system	निःशेष पट्टी गिरान/पातन पद्धति।
Clearing	कटा क्षेत्र।
Clear Strip system	नि.शेष पट्टी गिरान/पातन पद्धति।
Clerk, Range	राजि लिपिक।
Climate, Temperate	शीतोष्ण जलवायु।
Climatic Climax	जलवायु काष्ठा।
Climatic Factors	जलवायु कारक।
Climatic Index	जलवायु सूचकांक।
Climax	काष्ठा।
—, Biotic	जैविक काष्ठा।
—, Climatic	जलवायु काष्ठा।
—, Community	काष्ठा समुदाय।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Disturbance	मानव जन्य काष्ठा।
—, Edaphic	भूमि जन्य काष्ठा।
-- Forest	काष्ठावन।
—, Sere	संश्रेणी काष्ठा।
—, Sub-	उप काष्ठा।
— Unit	काष्ठा इकाई।
Climber	बेल। बल्लरी।
— Cutting	बेल कटाई।
Cline	क्लाइन।
Clone	क्लोन।
Close, To	वर्जित करना। बन्द करना।
Close or Closed canopy	बन्द वितान।
Close season	वर्जित काल।
Closed forest	१–बन्द वितान वन। २–वर्जित वन।
Closed formation	बन्द वृक्ष समूह।
Closure, Crown	छत्र बन्द होना।
Clump	बेड़ी। कोठी।
Cockchafer	शाक बीटल।
Codominace	सहाधिरोहिता।
Co-dominant	सहाधिरोही।
Co-efficient of Variation	विचरण गुणांक।
Collar	मूल संधि।
—, Root	मूल संधि।
Colluvial Soil	सगूढ भूमि।
Colonist	उपनिवेशी।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Colonization	उपनिवेशन ।
Colony	उपनिवेश ।
Colluvium	समूढ भूमि ।
Commercial bole	व्यापारोपयोगी तना ।
Commercial Forestry	वाणिज्य वन विज्ञान ।
Commercial Timber	व्यापारोपयोगी प्रकाष्ठ ।
Commercial Volume Table	वाणिज्य आयतन सारणी ।
Communal Forest	सामुदायिक वन ।
Community	समुदाय ।
— Climax	काष्ठा समुदाय ।
— Forest	सामुदायिक वन ।
Compass	कम्पास ।
Compass, Tree	वन कम्प ।
Commutation of right	अधिकार निष्क्रय ।
Compartment	कम्पार्टमेंट । कक्ष ।
— history	कम्पार्टमेंट इतिहास । कक्ष इतिहास ।
— line	कम्पार्टमेंट लाइन । कक्ष रेखा ।
Competition	स्पर्धा ।
Complete crop	पूरी फसल ।
Complete enumeration	पूर्ण गणना ।
Complex Soil	भूमि ग्रन्थि ।
Composition	संरचना ।
Compost	कम्पोस्ट ।
Compounding of Offences	अपराध का प्रशमन ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Concretion	कंकड़ ।
Conifer	शंकुधारी ।
Conservation Soil	भूमि संरक्षण। भूसंरक्षण।
Conservative grazing	संरक्षी चराई ।
Conservator of Forests	अरण्यपाल । भा०—वनपाल ।
— —, Assistant	सहायक अरण्यपाल । भा०—सहायक वन पाल ।
— —, Chief	मुख्य अरण्यपाल । भा०—महा वन-पाल ।
— —, Deputy	उप-अरण्यपाल । भा०—उप-वन-पाल ।
Consistence	ग्रथन।
(a) Friable	(क) भुरभुरी ।
(b) Indurated	(ख) कठोर ।
(c) Loose	(ग) ढीला ।
(d) Mellow	(घ) मृदु ।
(e) Plastic	(ङ) सुघट्य ।
(f) Tenacious	(च) दृढ़ ।
Consociation	संघात ।
Consocies	संघातक ।
Constancy	स्थिरता ।
Constitution	गठन ।
Cointainers, Plant	पौध आधान।
Contents, Stacked	चट्टा आयतन ।
Contour Cropping	समोच्च कृषि ।
Contour Furrow or trench	समोच्च कूंड या खाई ।
Control	नियंत्रण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Area	क्षेत्र नियंत्रण ।
—, Basal Area	आधार क्षेत्रफल नियंत्रण ।
—, Biological	कृत्रिम जैव नियंत्रण ।
—, Biotic	जैव नियंत्रण ।
— form	नियंत्रण प्रपत्र ।
— Line	नियंत्रण रेखा ।
— Map	नियंत्रण मानचित्र ।
—, Natural	प्राकृतिक नियंत्रण ।
— Plot	निबंत्रण गाटा ।
—, Volume	आयतन नियंत्रण ।
Controlled grazing	नियंत्रित चराई ।
Convention Frost	कुंड तुषार ।
Conversion (of timber)	रूपान्तर ।
Conversion period	परिवर्तन अवधि ।
Conversion system	परिवर्तन पद्धति ।
Coppice, To	कापिस करना ।
Coppice	कापिस ।
— felling	कापिस गिरान ।
— forest	कापिस बन ।
—, Seedling	विजौला कापिस ।
— shoot	कापिस कल्ला ।
— system	कापिस पद्धति ।
— with reserves	आरक्षित वृक्षयुक्त कापिस बन ।
— with standards	ध्वजयुक्त कापिस बन ।
— with standard system	ध्वजयुक्त कापिस वन पद्धति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Cord, Standard	मानक कोर्ड ।
Cordwood	कोर्ड लकड़ी ।
Correlation	सहसम्बन्ध ।
Correlation Coefficient	सहसम्बन्ध गुणांक ।
Cost value	लागत मूल्य ।
Counterfire	बत्ता देना ।
Counting, Ring	वलय गणना ।
Count out, To	गिनती करना ।
Coupe	कूप । कटान क्षेत्र ।
Covariance	सहप्रसरण ।
Covariance, Analysis of	सहप्रसरण का विश्लेषण ।
Cover	छादन । आवरण ।
— Crop	छादक फसल ।
—, Crown	छत्र आवरण ।
— forest	वनावरण ।
—, Game	शिकार गोप ।
—, Ground	धरावरण ।
—, Low	अधोगुल्म ।
—, Plant or Crop	छादक पौधा या फसल ।
Craib's Thinning	क्रैब छंटान ।
Crack's Frost	तुषार विदर ।
Creeper	लता ।
Crop	फसल । उपज ।
—, Age	उपज आयु । फसल आयु ।
—, Complete	पूरी फसल ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Cover	छादक फसल
— density	फसल घनता।
— diameter	फसल व्यास।
—, Even-aged	समायु फसल।
—, Final	अन्तिम फसल।
—, Forest	वन फसल।
— Height	फसल ऊंचाई।
—, Irregular	विषम फसल।
—, Main	मुख्य फसल।
—, Nurse	पोषक फसल।
—, Pole	बल्ला फसल।
—, Pure	अमिश्रित फसल।
—, Regular	सम फसल।
—, Sapling	केड़ा फसल।
—, Seedling	बिनौला फसल।
—, Subsidiary	अन्तरिम फसल।
—, Tree	वृक्ष फसल।
— Type	वनप्रकार।
—, Uneven-aged	विषम-आयु फसल।
—, Uniform	समान-आयु फसल।
—, Whippy	कशांग फसल।
Cropping, Contour	समोच्च कृषि।
Cross, To	संकर करना।
Crown	छत्र।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Class	छत्र वर्ग ।
— Closure	छत्र बन्द होना ।
— Cover	छत्र आवरण ।
— Depth	छत्र लम्बाई ।
— development	छत्र विकास ।
— fire	छत्राग्नि ।
— Height	छत्र ऊंचाई ।
— Length	छत्र लम्बाई ।
— Percent or Ratio	छत्र प्रतिशत या अनुपात
— Thinning	छत्र छंटान ।
— Width	छत्र चौड़ाई ।
Cruise, To	कूतना । कूत करना।
Crumb	अवचूर्ण ।
Crumb Structure	अवचूर्ण रचना ।
Crust	पपड़ी ।
Crust, Desert	मरु पपड़ी ।
Cull	अवर पौध ।
Cull, To	अवर पौध छांटना ।
Culm	वेणु ।
Cultivation, Shifting	स्थान-परिवर्ती कृषि ।
Cultural Jamadar	वनवर्धन नायक ।
Cultural Operation	वनवर्धन कार्य ।
Cup Shake	अर्ध चन्द्र चिटकन । आदिक वलय चिटकन ।
Current Annual Forest percent	वर्तमान वार्षिक वन प्रतिशत ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Current annual increment	वर्तमान वार्षिक वृद्धि ।
Cut, Allowable	निर्धारित प्राप्ति ।
Cut, Annual	वार्षिक प्राप्ति ।
Cut Back, To	प्रतिकर्तन करना ।
Cut, Periodic	आवधिक प्राप्ति ।
Cutting Age	समुपयोजन आयु ।
Cutting Area, Annual	वार्षिक कूप । वार्षिक कटान क्षेत्र ।
Cutting Cycle	कटान चक्र ।
Cutting, Root and shoot	जड़ कल्ला कलम ।
Cutting Section	कटान अनुखण्ड ।
Cutting Series	कटान श्रेणियां ।
Cutworm	कटकीरा ।
Cycle, Cutting	कटान चक्र ।
Cycle, Felling	गिरान चक्र । पातन चक्र ।
Cycle, Nitrogen	नाइट्रोजन चक्र ।
Cycle, Thinning	छंटान चक्र ।

D

Damping Off	आर्द्रगलन । सड़ना ।
d. b. h.	व० व्या० (वक्ष व्यास) ।
Debark, To	छाल निकालना ।
Debris	मलवा ।
—, Burning	मलवा दाहन ।
Decalcification	कैलसियमहरण । विकेलसीकरण ।
Decay	सड़न । क्षय ।
Deciduous	पतझड़ी ।
— forest	पतझड़ी वन ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— tree पतझड़ी वृक्ष ।

Deferred grazing आस्थगित चराई ।

Deflation वायुक्षरण ।

Deflocculation संलोष्ठन ।

Defoliation पत्रनाश ।

Deforest निर्वनीकरण करना ।

Deforestation निर्वनीकरण ।

Degraded Soil अनुर्वर भूमि ।

Degrees of freedom स्वतंत्र तुलना संख्या ।

Demarcation सीमांकन ।

Demarcate, To (का) सीमांकन करना । (को) सीमा बांधना ।

Dendrology वृक्षविज्ञान ।

Dendrometer वृक्ष मापी ।

Dense घना । सघन ।

Denitrification विनाइट्रीकरण ।

Density घनता ।

—, Canopy वितान घनता ।

—, Stand फसल घनता ।

— of Stocking फसलघनता ।

Denudation निरावरण ।

Denude, To निरावरण करना ।

Deposit निक्षेप ।

Depot डीपो । गोदाम ।

Deputy Conservator of Forests उप अरण्यपाल । भा०—उप-वनपाल ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Deputy Ranger	उप-राजिक ।
Dereserve, To	आरक्षणमुक्त करना।
Desert Crust	मरु पपड़ी ।
Design	परिकल्प । डिजाइन ।
Determination (of the yield)	(प्राप्य उपज का) निर्धारण ।
Devastation value	भूमि तथा वृक्ष मूल्य ।
Development of Vegetation	स्वजात कारक विकास क्रम ।
Deviation	विचलन ।
Deviation, Mean	माध्य विचलन ।
Deviation, Standard	मानक विचलन ।
Dew point	औसांक ।
Diameter	व्यास ।
—, Breast-height	वक्ष व्यास ।
— Class	व्यास वर्ग ।
—, Crop	फसल व्यास ।
—, Exploitable	समुपयोजन व्यास ।
— limit	व्यास मा ।
—, Mean	माध्य व्यास ।
—, Mid	मध्य व्यास ।
— Quotient	व्यास लब्धि ।
— Tape	व्यास फीता ।
—, Top	शीर्ष व्यास ।
Dibble, To	छिद्र बोवाई करना

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Die-back	प्ररोहमरण । कल्ला मरना ।
Diffuse Porous woods	विकीर्ण-रन्ध्र काष्ठ ।
Dioecious	एकलिंगी ।
Diploid	द्विक्रोम ।
Direct Sowing	बोवाई ।
Disafforest, To	आरक्षणमुक्त करना ।
Disclimax	कृत्रिम काष्ठा ।
Disease, Wilt	मुरझान रोग ।
Dispersion	विकिरण ।
Disreserve, To	आरक्षण मुक्त करना ।
Disturbance climax	मानवजन्य काष्ठा ।
Divisional Forest Officer	प्रभागीय वनाधिकारी ।
d. o. b.	छा० स० व्या० (छाल सहित व्यास)
Dominant	अधिरोही ।
Codominant	सहाधिरोही ।
Dominated	अधिरोहित ।
Predominant	प्राधिरोही ।
— Character	सुविकसित गुण ।
— Height	अधिरोही ऊंचाई ।
Dona Planting	दोना रोपण ।
Dormancy, Seed	बीज सुप्ति ।
Dormant buds	सुप्त कलियां ।
Drag-hole	आंख ।
Drainage area	जलागम क्षेत्र ।
Drift	अपोढ़ ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Drift-wood	बहती ।
Drill	बीज खांचा ।
—, Seed	बीज खाँचा ।
Dry Nursery	असिंचित रोपणी या पौधशाला ।
Dry Pruning	सूखी शाखा छंटाई ।
Dry slide	सूखी नाली ।
Dry Storm	सूखी आंधी ।
Dry Topped	सिर-सूखा ।
d. u. b. (diameter under bark)	छा० र० व्या० (छाल रहित व्यास) ।
Duff	डफ। कच्चा ह्यूमस ।
Dune	बालू का टीला । बालुकूट ।
Durability	टिकाऊपन ।
Duramen	हीर ।
Dying back	बार बार मरना ।
Dysgenic	जाति-अवनतिक ।

E

Early burning	अगाऊ दाहन ।
Early wood	पूर्व काष्ठ।
Earth, Brown	खैरी मिट्टी ।
Earth, Tropical Red	उष्णदेशीय लाल मिट्टी ।
Easement	सुखभोग । सुखदा ।
Ecad	पारिस्थक ।
Ecesis	उत्स्थापन ।
Echard	अप्राप्य भूमि जल ।
Ecoclimate	पारिस्थितिक जलवायु ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Ecocline	पारिस्थितिक क्लाइन ।
Ecology	पारिस्थितिकी । परिस्थिति विज्ञान ।
Ecotone	मध्य पट्टी ।
Ecotype	पारिस्थितिक प्रकार ।
Ectodynamorphic	अमूलतत्वीय ।
Edaphic	भूमि सम्बन्धी ।
— Climax	भूमिजन्य काष्ठा ।
— Factors	भूमि कारक ।
Edaphology	भूमि विज्ञान ।
Elite Stand	प्रवर सस्य ।
Elite Thinning	प्रवर छंटान ।
Elluvial Soil	अववाहित भूमि ।
Eluviation	अपवहन ।
Emergence Hole	निर्गम छिद्र ।
Emergence Period	निर्गम अवधि ।
Enclave	परिवृत प्रदेश ।
Endemic	१–स्थानिक । २–विनाशी कीट-संख्या ।
Endodnamorphic	मूलतत्वीय ।
Endogenous	अन्तर्जात ।
Energy Period	ऊर्जा अवधि ।
Entomophilous Plants	कीटपरागित पौधे ।
Entomophily	कीटपरागण ।
Enumeration	गणना ।
—, Check	पड़ताल गणना ।
— Survey	गणना सर्वेक्षण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Environment	पर्यावरण। परिस्थिति ।
Environmental Resistance	पारिस्थितिक प्रतिरोध।
Epicormic branches	आकस्मिक शाखाएं ।
Epidemic	महामारी ।
Epiphyte	परस्थ।
Equation, Regression	समाश्रयण समीकरण ।
Eremophyte	मरुद्भिद् ।
Erosion	क्षरण।
—, Accelerated	त्वरित क्षरण ।
—, Gully	गली क्षरण।
—, Land	भूक्षरण।
—, Normal	सामान्य क्षरण ।
— Pavement	क्षरणरोधी स्तर ।
—, Rill	नाली क्षरण।
—, Sheet	स्तरीय क्षरण।
—, Soil	भूक्षरण ।
—, Spash	अपस्फुर क्षरण।
Error, Experimental	प्रायोगिक त्रुटि ।
Error, Standard	मानक त्रुटि ।
Escape	पलायित ।
Espacement	अन्तराल ।
Establishment	पुष्टि।
Eugenic	जाति उन्नतिक ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Evaporimeter	वाष्पनमापी ।
Exacting	अत्यपेक्षी ।
Exchange	विनिमय ।
--, Base	समाक्षार विनिमय ।
— Capacity, Base	समाक्षार क्षमता विनिमय।
— —, Cation	कैटायन विनिमय क्षमता।
—, Cation	कैटायन विनिमय ।
Exchangeable cation Percentage	विनिमेय कैटायन प्रतिशत ।
Exogenous	बहिर्जात ।
Expectation Value	प्रत्याशित मूल्य ।
Experimental area	प्रयोग क्षेत्र ।
Experimental error	प्रायोगिक त्रुटि ।
Exploitable age	समुपयोजन आयु ।
Exploitable diameter	समुपयोजन व्यास ।
Exploitable felling	समुपयोजन गिरान/ पातन।
Exploitable Girth	समुपयोजन परिधि ।
Exploitable size	समुपयोजन माप ।
Exploitation	समुपयोजन।
— Value	समुपयोजन मूल्य ।
Export line	निकासी बटिया ।
Export Moharrir	निर्यात लिपिक ।
Exposure	खुलाव ।
Extensive Forestry	विस्तीर्ण वन विज्ञान।
Extinguish, To	१-बुझाना। २-समाप्त करना

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

F

F.	स० (सन्तति) ।
Faciation	समज ।
Facies	समजक ।
Factor	कारक ।
—, Allogenic	अन्य कारक । परकारक ।
—, Anthropogenic	मानवीय कारक ।
—, Autogenic	स्वजातकारक ।
—, Biotic	जैवकारक ।
—, Climatic	जलवायु कारक ।
—, Edaphic	भूमि कारक ।
— of Locality	स्थान कारक ।
—, Topographic	तलरूप कारक ।
Factorial Experiment	कारक प्रयोग ।
False ring	मिथ्या वलय । वलयाभास ।
Family	कुल ।
Farm Forestry	कृषिक्षेत्र वन विज्ञान ।
Farm Woodland	कृषिक्षेत्र जंगल ।
Fell, To	गिराना । पातन करना ।
Felling	गिरान । पातन ।
—, Advance	अग्रिम गिरान । अग्रिम पातन ।
—, Clear	निःशेष गिरान । निःशेष पातन ।
—, Coppice	कापिस गिरान ।
—, Cycle	गिरान चक्र । पातन चक्र ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Exploitable	समुपयोजन गिरान। समुपयोजन पातन।
—, Final	अन्तिम गिरान । अन्तिम पातन ।
—, Improvement	सुधार गिरान । सुधार पातन ।
—, Increment	वृद्धि गिरान । वृद्धि पातन ।
—, Intermediate	अन्तरिम गिरान । अन्तरिम पातन ।
—, Irregular	अनियमित गिरान । अनियमित पातन ।
—, Main	प्रमुख गिरान । प्रमुख पातन ।
—, Order of	गिरान क्रम । पातन क्रम ।
— Plan	गिरान योजना । पातन योजना ।
—, Preparatory	प्रारम्भिक गिरान । प्रारम्भिक पातन ।
—, Principal	मुख्य गिरान ।
—, Regeneration	पुनरुत्पादन गिरान । पुनरुत्पादन पातन ।
—, Salvage	नाशपूर्व गिरान ।
—, Sanitation	स्वच्छता पातन । स्वच्छता गिरान ।
—, Secondary	द्वितीय गिरान/पातन । माध्यमिक गिरान/पातन ।
—, Seeding	बीजार्थ गिरान ।
—, Selection	प्रवरण गिरान ।
—, Selective	प्रवरण गिरान ।
— Series	गिरान श्रेणियां । पातन श्रेणियां ।
—, Severance	विभाजक गिरान । विभाजक पातन ।
—, Shelterwood	आच्छादक गिरान । आच्छादक पातन ।
—, Strip	पट्टी गिरान । पट्टी पातन ।
—, Subsidiary	पूरक गिरान । पूरक पातन ।
— System, Clear	निःशेष गिरान/पातन पद्धति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Ferrallite	फैरालाइट ।
Fertility Gradient	उर्वरता प्रावण्य ।
Fertilizer	उर्वरक ।
Fidelity	सातत्य । .
Fiducial Limits	दिश्वास्य सीमायें ।
Field Germination	क्षेत्र अंकुरण ।
Field Layer or Festratum	भूमिवनस्पति ।
Field Moisture Capacity	क्षेत्र आर्द्रता क्षमता ।
Field Nursery	क्षेत्र रोपणी ।
Filler	पूरक ।
Final Crop	अन्तिम फसल ।
Final Mean Annual Increment	अन्तिम माध्य वार्षिक वृद्धि ।
Final Yield	अन्तिम प्राप्ति ।
Financial Yield	वित्तीय प्राप्ति ।
Fire	अग्नि । आग ।
— Belt	अग्नि रक्षा पट्टी । आग पट्टी ।
— Break	अग्निरोधी पट्टी ।
— Conservancy or Fire protection	अग्नि सुरक्षा ।
—, Creeding	मन्द अग्नि ।
—, Crown	छत्राग्नि ।
— danger	अग्निभय ।
—, Forest	दावाग्नि । दावानल ।
—, Ground	धराग्नि ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— line	आग बटिया ।
— Patrol	आग पतरौल ।
— Presuppression	आग बुझाने की तैयारी ।
— Prevention	अग्नि निवारण । आग रोकना ।
— Protection	अग्नि सुरक्षा ।
— Risk	अग्नि सम्भावना ।
— Scar	अग्नि किण ।
— Season	अग्नि ऋतु । आग मौसम ।
—, Stem	स्कन्धाग्नि ।
— Sub-climax	अग्नि उपकाष्ठा ।
— Suppression	अग्नि शमन ।
—, Surface	तलाग्नि ।
— Trace	आगबत्ता ।
— Watcher	आगपतरौल ।
— Wound	अग्निक्षत ।
Firewood	ईंधन ।
Fixation	स्थिरीकरण।
— Nitrogen	नाइट्रोजन स्थिरीकरण ।
Floatable Timber	बहाऊ प्रकाष्ठ। बहाऊ इमारती लकड़ी ।
Floating Stream	बहान । बहानी नाला ।
Flocculation	विलोष्ठन ।
Flood Plain	बाढ़ मैदान ।
Fluting	नाला ।
Foot, Board	बोर्ड फुट ।
Foot, Stacked Cubic	चट्टा । घनफुट ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Foot, Hoppus	होप्पस फुट ।
Foot, Running	लम्बाई फुट ।
Foot, Square	वर्ग फुट ।
Forage	चारा ।
Forb	शाक । बूटी ।
Forest	वन ।
—, Abnormal	अनादर्श वन ।
— Act	वन अधिनियम ।
— administration	वन प्रशासन ।
—, Beach	पुलिन वन ।
— Capital	वन पूंजी ।
— Circle	वन वृत्त ।
—, Climax	काष्ठावन ।
—, Closed	१–बन्द वितान वन । २–वर्जित वन ।
—, Communal	सामुदायिक वन ।
—, Community	सामुदायिक वन ।
— Concession	वन सुविधा ।
—, Coppice	कापिस वन ।
— Cover	वनावरण ।
— Crop	वन उपज ।
— Division or District	वन प्रभाग या जिला ।
— Economics	वन अर्थशास्त्र ।
— estate	वन सम्पदा ।
— Finance	वन वित्त ।
— Floor	वन भूसितल ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Guard	वन रक्षा । भा०-वन सिपाही ।
— Influence	वन प्रभाव ।
— Inventory	वन गणना ।
—, Irregular	विषम वन ।
—, Littoral	समुद्रतटीय वन ।
— Management	वन प्रबन्ध ।
— Mensuration	वनमिति ।
—, Mixed	मिश्रित वन ।
—, Normal	आदर्श वन ।
— Offence	वन अपराध।
— Officer	वन-अधिकारी ।
— —, Divisional	प्रभागीय वन-अधिकारी ।
— Organization	वन संघटन ।
—, Panchayat	पंचयात वन ।
— Pathology	वनरोग विज्ञान ।
— Percent	वन प्रतिशत ।
— Percent, Current Annual	वर्तमान वार्षिक वन प्रतिशत ।
— Percent, Mean Annual	माध्य वार्षिक प्रतिशत ।
— Policy	वन नीति ।
—, Primary	प्रथम वन । अस्पष्ट वन ।
—, Primeval	प्रथम वन । अस्पृष्ट वन ।
—, Private	निजी वन । व्यक्तिगत वन ।
— privileges	वन सुविधायें ।
— produce	वन उपज ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Production	उत्पादक वन ।
—, Protected	रक्षित वन ।
— protection	वन रक्षा ।
—, Protection	रक्षण वन । रक्षणार्थ वन ।
— Pure	अमिश्रित वन ।
—, Range	वनराशि ।
— Ranger	वनराजिक । वन रेंजर ।
— right	वन अधिकार ।
— Sclerophyllous	दृढ़पत्र वन ।
—, Seasonal	ऋतु परिवर्ती वन ।
—, Secondary	द्वितीय वन ।
—, Seedling	बीज वन ।
—, Selection	प्रवरण वन ।
— Settlement	वन-बंदोबस्त ।
—, Officer	वन-बन्दोबस्त अधिकारी ।
—, State	राजकीय वन । सरकारी जंगल ।
—, Storied High	बहुवितान बीज वन ।
—, Thorn	कंटीला वन ।
—, Tidal	ज्वारभाटा वन ।
— Type	वन प्रकार ।
—, Unclassed	अवर्गीकृत वन ।
—, Uneven-aged	विषम-आयु वन ।
—, Uniform	समान-आयु वन ।
— Utilization	वन उपयोग ।
— Valuation	वन मूल्यांकन ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Village	वन ग्राम ।
—, Virgin	अस्पृष्ट वन । अछूता वन ।
Forester	१–वनविद् । २–वनपाल । भा०-वन दरोगा ।
Forestry	वन विज्ञान ।
—, Aesthetic	सौन्दर्य वन विज्ञान ।
—, Commercial	वाणिज्य वन विज्ञान ।
—, Extensive	विस्तीर्ण वन विज्ञान ।
—, Farm	कृषिक्षेत्र वन विज्ञान ।
—, Industrial	उद्योग वन विज्ञान ।
—, Intensive	सघन वन विज्ञान ।
—, Multiple use	बहुउपयोग वन विज्ञान ।
—, Protection	रक्षण वन विज्ञान ।
Form	आकृति ।
— Class	आकृति वर्ग ।
— Factor	आकृति गुणक ।
— —, Absolute	निरपेक्ष आकृति गुणक ।
— —, Artificial	कृत्रिम आकृति गुणक ।
— —, Branch	शाखा आकृति गुणक ।
— —, Normal	सामान्य आकृति गुणक ।
— —, Small wood	लघुकाष्ठ आकृति गुणक ।
— —, Stem	स्कन्ध आकृति गुणक ।
— —, Timber	प्रकाष्ठ आकृति गुणक ।
— —, Tree	वृक्ष आकृति गुणक ।
— Height	आकृति ऊँचाई ।
—, Life	जीवरूप ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Point	आकृति विन्दु ।
— Point Height or ratio	आकृति विन्दु ऊँचाई या अनुपात ।
— Quotient, Absolute	निरपेक्ष आकृति लब्धि ।
— Quotient, Normal	सामान्य आकृति लब्धि ।
—Quotient, Volume Table	आकृति लब्धि आयतन सारणी।
Formation	१–निर्माण। २–वृक्ष समूह ।
Formation, Closed	बन्द वृक्ष समूह ।
Free Thinning	स्वतंत्र छँटान ।
Frequency	आवृत्ति ।
—, Class	वर्ग आवृत्ति ।
— Distribution	आवृत्ति वितरण ।
— Distribution, Normal	सामान्य आवृत्ति वितरण ।
Friability	भुरभुरापन ।
Frost	तुषार ।
—, Advective	अभिवाहित तुषार ।
—, Convention	कुंड तुषार ।
— Cracks	तुषार विदर ।
—, Free season	तुषार-मुक्त ऋतु ।
—, Glazed	हिम तुषार ।
—, Ground	भूमि तुषार।
— level	तुषार तल ।
— lifting	तुषार उत्थान ।
— locality	तुषार स्थान ।
—, Pool	कुंड तुषार ।
—, Radiation	विकिरण तुषार ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Fully stocked	सघन ।
Fully stocked stand	सघन सस्य ।
Overstocked	अतिघन ।
Understocked	अघन ।
Fume Damage	धूम क्षति ।

G

Gall	रसौली ।
Gallery	कीटबिल ।
Game Cover	शिकार गोप ।
Game Sanctuary	आखेट पशु विहार ।
Gamete	युग्मक ।
Garden, Seed	बीज उद्यान ।
Gauge, Bark	छालमापी ।
g. b. h.	व० प० (वक्ष परिधि) ।
Gene	जीन ।
General Volume Table	सामान्य आयतन सारणी ।
Generation	पीढ़ी ।
Genetics	अनुवंश विज्ञान । आनुवंशिकी ।
Genotype	आनुवंशिक प्रकार ।
Gentle Slope	मन्द ढाल ।
Geophyte	जियोफाइट ।
Geotropism	भू-अभिवर्तन ।
Germination	अंकुरण ।
—, Field	क्षेत्र अंकुरण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— percent	अंकुरण प्रतिशत ।
— test	अंकुरण परीक्षा ।
Germinative Capacity or Power	अंकुरण क्षमता ।
Germinative Energy	अंकुरण ऊर्जा ।
Girdle	घिरान करना ।
Girdle, Frill, To	झालर घिरान करना ।
Girdling Officer	घिरान अधिकारी ।
Girth	परिधि ।
Girth, Breast Height	वक्ष परिधि ।
— Calliper	परिधि मापक । परिधि कैलिपर ।
– Class	परिधि वर्ग ।
—, Exploitable	समुपयोजन परिधि ।
— Limit	परिधि सीमा ।
—, Mean	माध्य परिधि ।
—, Minimum	न्यूनतम परिधि ।
—, Quarter	चौथाई परिधि ।
— Quotient	परिधि लब्धि ।
Glazed Frost	हिम तुषार ।
Glacial Drift	हिमनदोढ़ ।
Gradation, Age	वार्षिक आयु वर्ग । आयु श्रेणी ।
Grade Thinning	छँटान श्रेणी ।
Gradient, Fertility	उर्वरता प्रावण्य ।
Gradoni	ग्रेडोनी ।
Graft	ग्राफ्ट । कलम ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Hybrid	संकर ग्राफ्ट ।
—, Natural	प्राकृतिक ग्राफ्ट ।
Granular	कणात्मक । दानेदार ।
Grass land	घास भूमि ।
Gravel	कंकड़ । बजरी ।
—, Pea iron	पी आयरन बजरी ।
Grazing	चराई ।
— Capacity	चराई क्षमता ।
—, Conservative	संरक्षी चराई ।
—, Controlled	नियंत्रित चराई ।
--, Deferred	आस्थगित चराई ।
— Ground	गोचर ।
— Incidence	चराई मात्रा ।
—, Periodic	नियतकालिक चराई ।
—, Rotational	आवर्ती चराई ।
—, Seasonal	सामयिक चराई ।
—, Selection	प्रवरण चराई ।
—, Uniform	समान चराई ।
Green Manuring	हरी खाद देना ।
Green Pruning	हरी शाखा छंटाई ।
Gregarious	समूहप्रिय ।
— flowering	सामूहिक पुष्पण ।
— species	समूहप्रिय प्रजाति ।
Grey Forest Soil	पोडसोल ।
Ground Cover	धरावरण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Ground fire	धराग्नि ।
Ground Flora	धरा वनस्पति ।
Ground Frost	भूमि तुषार ।
Ground Vegatation	धरावरण ।
Ground Water	भूमि जल ।
Group Planting	समूह रोपण ।
Group System	समूह पद्धति ।
Growing Stock	वृक्षधन ।
Growing Stock, Normal	आदर्श वृक्षधन ।
Growth	वृद्धि । पौध ।
—, Advance	अग्रिम पौध ।
—, Height	ऊंचाई वृद्धि ।
—, Second or Secondary	द्वितीय वन ।
Gully	गली ।
— Control	गली नियंत्रण ।
— erosion	गली क्षरण ।
— Plugging	गली बन्दी । गली बन्द करना ।
Gum	गोंद ।
— Ducts	गोंद नालियां ।
— Veins	गोंद शिरा ।
— Wound	गोंद ।
Gumosis	गोंदार्ति ।

H

Habit	स्वभाव ।
Habitat	सहज निवास ।
Halophyte	लवणोद्भिद् ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Halosere — लवण संश्रेणी ।
Hammer mark, To — छपान घन से छापना।
Haploid — एकक्रोम ।
Hardening off — दृढ़ बनाना। दृढ़ीकरण।
Hard pan — कड़ी तह। कठोर स्तर।
Hard wood — कठोर काष्ठ।
Harmonic Mean — हरात्मक माध्य।
Hazard — संकट।
Danger — भय।
Inflammability — ज्वलनशीलता।
Risk — खतरा।
Hazard Reduction — संकट घटाना।
Heart — गाभा।
Heal in, To — गीली मिट्टी में पौध इकट्ठा करना।
Heartshake — अपकेन्द्र चिटकन।
Heartwood — हीर। पक्की लकड़ी।
Sapwood — कच्ची लकड़ी।
Heavy Soil — भारी मिट्टी।
Hectare — हेक्तार।
Height — ऊँचाई।
— Class — ऊँचाई वर्ग।
—, Crop — फसल ऊँचाई।
—, Dominant — अधिरोही ऊँचाई।
— Growth — ऊँचाई वृद्धि।
—, Mean — माध्य ऊँचाई।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Merchantable	व्यापारोपयोगी ऊँचाई ।
—, Stump	ठूंठ ऊँचाई ।
—, Timber	प्रकाष्ठ ऊँचाई ।
—, Top	शीर्ष ऊँचाई ।
Heliotropism	सूर्याभिवर्तन ।
Helophyte	कच्छज ।
Hemicrytophyte	भूतलज ।
Herbage	तृणादि ।
Heterogamy	विषम-युग्मकता ।
Heterosis	संकरओज । हेटरोसिस ।
Heterotic	संकरौजी प्रजाति ।
Heterotrophic plants	इतरजीवी पौधे । परपुष्ट पौधे ।
Heteroxygous	विषमयुग्मक ।
Hibernation	शीत-निष्क्रियता ।
High Forest	बीज धन ।
High Forest with Reserve System	आरक्षित वृक्ष युक्त बीज वन पद्धति ।
Histogram	आयत चित्र ।
Holard	समस्त भूमि-जल ।
Hold Over, To	रोक रखना ।
Hole, Bore	छिद्र ।
Hole, Emergence	निर्गम छिद्र ।
Hole, Hyphal	कवक सूची छिद्र । फफूंद छिद्र ।
Hole, Ventilation	वातन छिद्र ।
Homogamy	समयुग्मकता ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Homozygous	समयुग्मक ।
Hoppus foot	होप्पस फुट ।
Horizon	संस्तर ।
— Soil	भूमि संस्तर ।
Host	पोषक ।
Host, Alternate	अतिरिक्त पोषक ।
Host, Alternative	वैकल्पिक पोषक ।
Humidity	आर्द्रता ।
—, Absolute	निरपेक्ष आर्द्रता ।
—, Relative	सापेक्ष आर्द्रता ।
Humification	ह्यूमस बनाना ।
Humus	पाँस । ह्यूमस ।
—, Acid or Sour	अम्ल पाँस ।
—, Raw or litter	कच्ची पाँस । कच्चा ह्यूमस ।
Husk	छिलका निकालना ।
Hybrid	संकर ।
— Graft	संकर ग्राफ्ट ।
— vigour	संकर ओज ।
Hydrarch Succession	जलज विकास क्रम ।
Hydric	अतिजलीय ।
Hydrogen Ion Concentration	हाइड्रोजन आयन सान्द्रण ।
Hydromorphic Soil	अतिजल भूमि ।
Hydrophilous	जलप्रिय ।
Hydrophyte	जलज ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Hydrosere — जल संश्रेणी ।
Hygrometer — आर्द्रतामापी ।
Hygrophilous — आर्द्रताप्रिय ।
Hygroscopic Water — आर्द्रकर जल ।
Hygroscopicity — जलशोषण शक्ति ।
Hygrothermograph — आर्द्रता-ताप-लेख ।
Hylium — काष्ठा जंगल ।
Hyperparasite — परपराश्रयी ।
Hypha — कवकसूत्र । हाइफा ।
Hyphal Hole — कवक सूची छिद्र । फफूंद छिद्र ।
Hypsometer — ऊँचाई मापक ।

I

Ice storm — हिम झंझावात ।
Illuvial Soil — निवाहित भूमि ।
Illuviation — निवहन ।
Imago — प्रौढ़ ।
Immobilization — अप्राप्यकरण ।
Immature Soil — अपरिपक्व भूमि ।
Impeded Drainage — वाधित जल-निकास ।
Impermeable — अभेद्य ।
Impoverishment — सारहीनता ।
Impregnation — निषेचन ।
Improvement felling — सुधार गिरान । सुधार पातन ।
Improvement Felling System — सुधार पातन पद्धति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Inbreeding	अन्तर्जनन ।
Income value	लाभमूल्य ।
Incompatibility	असंयोज्यता ।
Incomplete	अपूर्ण । अधूरा ।
Increase, Natural	वास्तविक वृद्धि ।
Increment	वृद्धि ।
—, Annual	वार्षिक वृद्धि ।
— borer	वृद्धि माप गिलमिट ।
—, Current Annual C.A.I.	वर्तमान वार्षिक वृद्धि (व०वा०वृ०) ।
— felling	वृद्धि गिरान । वृद्धि पातन ।
—, Final mean annual	अन्तिम माध्य वार्षिक वृद्धि ।
—, Light	प्रकाश वृद्धि ।
—, Mean Annual (M.A.I.)	माध्य वार्षिक वृद्धि (मा०वा०वृ०) ।
—, Mean Periodic	माध्य आवधिक वृद्धि ।
—, Normal	आदर्श वृद्धि ।
— percent (volume)	वृद्धि प्रतिशत ।
—, Periodic Annual	आवधिक वार्षिक वृद्धि ।
—, Price	मूल्य वृद्धि ।
Index, Climate	जलवायु सूचकांक ।
Indicating Percent	निर्देश प्रतिशत ।
Indicator	सूचक ।
Indicator Line	निर्देश रेखा ।
Indicator Plant	निर्देश पौधा ।
Indicator Plot	निर्देश गाटा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Indicator Soil	भूमि गुण सूचक ।
Indigenous	देशी । देशज ।
Infection, Lac	लाख लगाना ।
Infestation	जन्तु-बाधा । पर्याक्रमण ।
Infiltration	अन्तःसरण ।
— Capacity	अन्तःसरण क्षमता ।
— Velocity	अन्तःसरण गति ।
Infiltrometer	अन्तःसरण मापी ।
Inflammability (Fire)	ज्वलनशीलता ।
Ingrowth	नवरोह ।
Injection, Tree	वृक्ष इन्जेक्शन ।
Inoculation	टीका ।
Insect, Primary	प्रथम कीट ।
Insect, Secondary	द्वितीय कीट ।
Insectary	कीटालय ।
Insolation	आतपन ।
Instar	इन्स्टार । अन्तर्रूप ।
Intensity Thinning	छँटान मात्रा ।
Intensive Forestry	सघन वन-विज्ञान ।
Interaction	परस्पर प्रभाव । पारस्परिक प्रभाव ।
Intermediate felling	अन्तरिम गिरान । अन्तरिम पातन ।
Intermediate yield	अन्तरिम प्राप्ति ।
Intermittent working	सविराम कार्य ।
Intermittent yield	सविराम प्राप्ति ।
Interplant	अन्तररोपण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Interrupt (the cover), To (वितान) विच्छिन्न करना।
Intersterility असंयोज्यता।
Intolerant असहिष्णु।
Invasion आक्रमण।
Inversion अन्तर्वर्तन।
Irregular १–विषम। २–अनियमित।
— Crop विषम फसल।
— felling अनियमित गिरान।
— forest विषम वन।
— Shelterwood System विषम आच्छादक वन पद्धति।
Isolate, To अलग करना।

J

Jamadar, Cultural वन वर्धन नायक।
Jhum झूम।
Jungle जंगल।
Jungle wood जंगल काठ।

K

Kallar कल्लर। कालर।
Katabatic Wind निवाही पवन।
Knot गां।
Kumri कुमरी।

L

Lac लाख।
—, Brood लाखपूर।
—, Brood tree लाखपूर वृक्ष।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— infection	लाख लगाना ।
— Insect	लाख कीट ।
Land erosion	भूक्षरण ।
Land Marginal	संदिग्ध-लाभ भूमि ।
Land, Sub-marginal	अलाभकारी भूमि ।
Landslide	भूमिस्खलन । भूसर्पण ।
Landslip	भूमिस्खलन । भूसर्पण ।
Late burning	विलम्बित दाहन ।
Latent Bud	सुप्त कली । कलिका ।
Laterite	लेटराइट ।
Lateritic Soil	लेटराइट भूमि ।
Laterization	लेटराइट बनाना ।
Latosol	लेटोसोल ।
Layer, To	दाब कलम लगाना ।
Layer, Annual	वार्षिक वलय ।
Layer Soil	भूमि संस्तर ।
Leaching	अपक्षालन ।
Leader	शिखा ।
Leader, Multiple	बहुशिख ।
Leading shoot	शिखा ।
Leaf Canopy	पर्ण वितान ।
Leaf Litter	पर्ण कर्कट ।
Leaf Mould	पत्ती की खाद ।
Leaf spot	पत्ता दाग ।
esion	क्षत ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Leane or Liana	महालता ।
Level slope	समतल ढाल ।
Life Cycle	जीवन चक्र ।
Life Form	जीव रूप ।
Life History	जीवन वृत्त ।
Lift, To	पौध उखाड़ना ।
Light demander	प्रकाशापेक्षी ।
Light Requirement	प्रकाश-आवश्यकता । प्रकाशापेक्षा ।
Light Soil	हल्की भूमि ।
Lime concretion	चूना कंकड़ ।
Lime Requirement	चूने की आवश्यकता ।
Linear Enumeration Survey	पंक्ति गणना सर्वेक्षण ।
Line, Base	आधार रेखा ।
Line, Control	नियंत्रण रेखा ।
— Out, To	प्रतिरोपित करना ।
— Sowing	पंक्ति वपन । पांत बोवाई ।
Linkage	सहलग्नता ।
Listing, Basin	बन्ददार क्यारी बनाना ।
Lithosequence	शैल अनुक्रम ।
Lithosere	शैल संश्रेणी ।
Lithosols	लिथोसोल ।
Litter	कर्कट । कचरा ।
Littoral Forest	समुद्रतटीय वन ।
Loam, Clay or clayey	मटियार । दोमट ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Loam, Tropical Red	उष्ण-देशीय लाल दुमट ।
Loamy	दुमट । दुमटो ।
Local Volume Table	स्थानीय आयतन सारणी ।
Locality	स्थान ।
Locality Class	स्थान वर्ग ।
Locality, Factors of	स्थान कारक ।
Lociation	उपसमज ।
Locies	उपसमज संश्रेणी ।
Loess	पवनोढ़ मिट्टी । लोइस ।
Log	लट्ठा ।
Log, Butt	आधार लट्ठा ।
Log, To	लट्ठा बनाना ।
Log, Top	शीर्ष लट्ठा ।
Log, Trap	लासा लट्ठा ।
Logging	लट्ठा बनाना ।
Logging, Selective	प्रवरण गिरान ।
Lop	छिनगाना । शाखातराशी करना ।
Lop and Top	झांपामुंडी ।
Low Cover	अधोगुल्म ।

M

Maggot	मैगट ।
m. a. i.	मा० वा० वृ० (माध्यवार्षिक वृद्धि) ।
Maiden	नवोद्भिद् । बिजौला ।
Main Crop	मुख्य फसल ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Main felling	प्रमुख गिरान । प्रमुख पातन ।
Major forest produce	प्रधान वन उपज ।
Major Yield	प्रमुख प्राप्ति ।
Management	प्रबन्ध ।
—, Forest	वन प्रबन्ध ।
—, Method of	प्रबन्ध रीति ।
—, Objects of	प्रबन्ध का प्रयोजन ।
— Map	प्रबन्ध मानचित्र ।
— Plan	प्रबन्ध योजना ।
—, Range	गोचर प्रबन्ध ।
—, Sustained Yield	अजस्र प्राप्ति प्रबन्ध ।
—, Water-Shed	जलागम क्षेत्र प्रबन्ध ।
—, Wild Life	वन-पशु प्रबन्ध ।
Mantle	मेंटल ।
—, Soil	भूछद ।
Manuring, Green	हरी खाद देना ।
Map	मानचित्र ।
—, Control	नियंत्रण मानचित्र ।
—, Management	प्रबन्ध मानचित्र ।
—, Regeneration	पुनरुत्पादन मानचित्र ।
—, Site	स्थान-गुण मानचित्र ।
—, Stock	वृक्षधन मानचित्र ।
—, Suitability	उपयुक्तता मानचित्र ।
—, Type	प्रकार मानचित्र ।
—, Working Plan	प्रबन्ध योजना मानचित्र ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Marginal land	संदिग्ध-लाभ भूमि ।
Marine borer	समुद्रीय छेदक ।
Mark, Property	सम्पत्ति चिह्न ।
Mark Timber, To	१–काठ छपान करना । २–छपान करना ।
Market Value	बाजार मूल्य ।
Marking	छपान ।
—, Advance	अग्रिम छपान ।
— hammer	छपान धन ।
Marl	चून मिट्टी ।
Massive	पुंजित । पुन्ज- ।
Mast	लिखवाल । चषफल ।
— year	लिखवाल वर्ष । चषफल वर्ष ।
Mattock	गैंती ।
Mature Soil	परिपक्व भूमि ।
Maturity	प्रौढ़ता । परिपक्वता ।
—, Economic or Financial	वित्तीय या आर्थिक प्रौढ़ता ।
Maximum Thinning	अधिकतम छंटान ।
Mean	माध्य । औसत ।
— Age	माध्य आयु । औसत आयु ।
— Annual Increment (M.A.I.)	माध्य वार्षिक वृद्धि (मा० वा० वृ०)।
—, Arithmetic	समान्तर माध्य ।
— Deviation	माध्य विचलन ।
— Diameter	माध्य व्यास ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Geometric	गुणोत्तर माध्य ।
— Girth	माध्य परिधि।
— Harmonic	हरात्मक माध्य ।
—, Height	माध्य ऊंचाई ।
—, Population or True	वास्तविक वृद्धि ।
—, Sample	निदर्श माध्य ।
—, Weighted	भारित माध्य ।
Measure, True	वास्तविक आयतन।
Mechanical Thinning	यांत्रिक छंटान ।
Median	मध्यम ।
Meosis	मियोशिस ।
Mendelian Inheritance	मेंडल आनुवंशिकता।
Mensuration, Forest	वनमिति ।
Merchantable	व्यापारोपयोगी ।
— Height	व्यापारोपयोगी ऊंचाई ।
— Length	व्यापारोपयोगी लम्बाई।
Mesic	समशुष्कार्द्र । मेसिक।
Mesophyte	मेसोफा ट । मेसोद्भिद् ।
Metamorphic Rack	कार्यांतरित/रूपान्तरित ैल ।
Method by Area	क्षेत्रफल विधि ।
Method by Volume	आयतन विधि । घनफल विधि ।
Method of Control	नियन्त्रण विधि ।
Method of management	प्रबन्ध रीति ।
Microclimate	अल्प जलवायु।
Microrelief	सूक्ष्म तलभेद ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Mid-diameter	मध्य व्यास ।
Mid-girth	मध्य परिधि ।
Migration	व्रजन ।
Milacre	एक हजार एकड़ ।
Milliacre	एकड़ सहस्रांश।
Mineral Soil	खनिज भूमि ।
Mineralization	खनिजीकरण ।
Minimum Girth	न्यूनतम परिधि ।
Minor forest produce	गौण वन उपज ।
Mitosis	माइटोसिस ।
Mixed Forest	मिश्रित वन ।
Mode	रीति ।
Moderate slope	साधारण ढाल।
Moharrir	लिपिक ।
—, Check	पड़ताल लिपिक ।
—, Export	निर्यात लिपिक ।
—, Passing	पारण लिपिक।
Moisture Content	आर्द्रता मात्रा। नमी की मात्रा।
Moisture Equivalent	आर्द्रता/नमी तुल्यांक ।
Money Yield Table	धन प्राप्ति सारणी।
Monoecious	द्विलिंगी ।
Monolith, Soil	भूमि स्तम्भ ।
Mopping Up	परिसमापन।
Mor	कच्चा ह्यूमस ।
Morphology, Soil	१–भूमि गठन । २–भूमि गुण।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Mortality	मृत्यु । मरण।
Mosaic	मोजेक। चितेरी ।
—, Soil	मोजेक भूमि। चित्र भूमि।
Moss, To	सेवार मेंड़ बांधना ।
Mother Tree	बीजवृक्ष ।
Mould	फफूंद ।
—, Sooty	धूमिल फफूंद ।
Mulch	पलवार ।
Mulching	पलवार करना।
Mull	मृदु ह्यूमस।
Multiple use Forestry	बहु-उपयोग वनविज्ञान ।
Multiple Yield Table	बहुविध प्राप्ति सारणी।
Murram	मुरम ।
Mutant	उत्परिवर्ती।
Mutation	उत्परिवर्तन ।
Mycelium	कवक जाल। फंफूद जाल ।
Mycorrhiza	माइकोराइजा । संकवक ।
—, Pseudo	मिथ्या संकवक।

N

National Park	राष्ट्रीय उपवन।
Natural	प्राकृतिक।
— Control	प्राकृतिक नियंत्रण ।
— Graft	प्राकृतिक ग्राफ्ट ।
— increase	वास्तविक वृद्धि ।
— pruning or cleaning	प्राकृतिक शाखा छंटाई ।
— Range	प्राकृतिक निवास ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—Regeneration	प्राकृतिक पुनरुत्पादन ।
Neaped Timber	छूट बहान। बहान छूट लकड़ी ।
Necrosis	कोशामरण । अतिक्षय ।
Needle Cast	अकाल सूची-पातन ।
Neutral, Soil	उदासीन भूमि ।
Nitrification	नाइट्रीकरण ।
Nitrogen Cycle	नाइट्रोजन चक्र ।
Nitrogen Fixation	नाइट्रोजन स्थिरीकरण ।
Non-porous woods	अरन्ध्र काष्ठ ।
Normal	आदर्श । सामान्य ।
—erosion	सामान्य क्षरण ।
—forest	आदर्श वन ।
—form factor	सामान्य आकृति गुणक ।
—form Quotient	सामान्य आकृति लब्धि ।
—Frequency Distribution	सामान्ध आकृति वितरण ।
—Growing stock	आदर्श वृक्ष न ।
—increment	आदर्श बृद्धि ।
—yield	आदर्श प्राप्ति । आदर्श उपज ।
Notch	खांचा ।
Notch planting or Notching	खांचा रोपण । खाँचे में लगाना ।
Nurse Crop	पोषक फसल ।
Nurse Tree	पोषक वृक्ष ।
Nursery	रोपणी । पौधशाला । नर्सरी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Bed	रोपणी की क्यारी ।
—, Dry	असिंचित रोपणी या पौधशाला ।
—, Field	क्षेत्र रोपणी ।
—, Seedling	बिजोला रोपणी ।
—, Stock	रोपणी पौध ।
—, Transplant	प्रतिरोप रोपणी ।
—, Wet	सिंचित रोपणी ।
Nut-Structure	पूगो-घटन ।
Nymph	निम्फ। अर्भक ।

O

o. b.	छा० स० (छाल सहित) ।
Objects of Management	प्रबन्ध का प्रयोजन ।
Obligate Parasite	सदापराश्रयी ।
Occlusion	घाव भरना ।
Officer	अधिकारी ।
—, Divisional Forest	प्रभागीय वन-अधिकारी ।
—, Forest	वन-अधिकारी ।
—, Forest Settlement	वन बन्दोबस्त अधिकारी ।
—, Girdling	घिरान अधिकारी ।
—, Passing	पारण अधिकारी ।
—, Range	राजि अधिकारी ।
Oleoresin	लीसा तेल । तेलरेजिन ।
Ontogeny	व्यक्ति इतिहास ।
Open Canopy	खुला वितान ।
Operation, Cultural	वनवर्धन कार्य ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Order of felling	गिरान-क्रम । पातन-क्रम ।
Ordinary Thinning	साधारण छंटान ।
Organic Matter, Soil	भूमि जैव पदार्थ ।
Ortstin	ओर्सटीन ।
Outturn	प्राप्ति (=१-प्राप्त उपज । २-प्राप्त चिरान) ।
Outturn Table	प्राप्त चिरान सारणी ।
Over bark	छाल सहित । छा० स० ।
Overcrowded	अतिघन ।
Overgrazing	अतिरिक्त चराई ।
Overmature	अति प्रौढ़ ।
Overstocked	अतिघन ।
Fully stocked	सघन ।
Understocked	अघन ।
Overtopped	छादित ।
Over-wood	उर्ध्व वितान ।
Oxysere	संश्रेणी ।

P

p. a. i. (Periodic Annual Increment)	आ० वा० वृ० (आवधिक वार्षिक वृद्धि) ।
Pan	कठोर स्तर । कड़ी तह ।
Panchayat Forest	पंचायत वन ।
Pannage	सुअर चराई ।
Parasite	पराश्रयी ।
—, Wound	घाव पराश्रयी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Park, National	राष्ट्रीय उपवन ।
Park-Land	घास भूमि ।
Parthenogenesis	अनिषिक्त । जनन ।
Partial Sowing	आँशिक बोवाई।
Passing Moharrir	पारण लिपिक ।
Passing Officer	पारण अधिकारी ।
Patch	चकती ।
—burning	चकती दाहन ।
—Sowing	चकती बोवाई।
Pathogen	रोगजनक ।
Pavement erosion	क्षरणरोधी स्तर ।
Pea iron gravel	पी आयरन बजरी ।
Peat	पांस । पीट ।
—Soil	पीट मिट्टी ।
Pedology	भूमि विज्ञान ।
Peg planting	खूंटी रोपण ।
Penning Site	गोसदन ।
Percolation	रिसना । रिसन ।
Period	अवधि।
—, Age Class	आयु वर्ग अवधि।
—, Conversion	परिवर्तन अवधि।
— Emergence	निर्गम अवधि।
— of Establishment	पुष्टि काल ।
—, Preparatory	प्रारम्भिक गिरान काल। प्रारम्भिक पातन काल ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Regeneration	पुनरुत्पादन अवधि ।
—, Working Plan	कार्य योजना अवधि । प्रबन्ध योजना अवधि ।
Periodic Annual Increment	आवधिक वार्षिक वृद्धि ।
Periodic Block	अवधि खण्ड ।
Periodic Cut	आवधिक प्राप्ति ।
Periodic grazing	नियतकालिक चराई ।
Permanent Nursery	स्थायी पौधशाला ।
Permeability	पारगम्यता । भेद्यता ।
P F Value	पी० एफ० मूल्य ।
Phanerophyte	उद्भूमिज ।
Phenology	जीव ऋतु विज्ञान ।
Phenotype	दृश्य प्रकार ।
Phloem	फ्लोएम ।
Photometer	फोटोमीटर । ज्योतिमापी ।
Photoperiodism	प्रकाशावधि प्रभाव ।
Phototropism	प्रकाशाभिवर्तन ।
P H Value	पी० एच० मूल्य ।
Phylogeny	जाति-इतिहास ।
Physical Rotation	भौतिक आवर्तन ।
Physical Weathering	भौतिक ऋतु क्षरण ।
Physiography	प्राकृतिक भूगोल ।
Phytogenic Soils	वानस्पतिक भूमियां ।
Phytograph	प्रजाति रखाकृति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Phytometer	प्रजाति क्रियामापी ।
Phytomorphic Soils	क्षेत्रीय भूमियां ।
Pioneer	अग्रगामी प्रजाति ।
—Species	अग्रगामी प्रजाति ।
Pit planting	गड्ढा रोपाई । गर्तरोपण ।
Pit, Soil	भूमि गर्त ।
Plan, Felling-cum-Regeneration	पातन तथा पुनरुत्पादन योजना ।
Plan of operations	कार्यक्रमावली ।
Plant	पौध । पौधा ।
—Association	पौध समाज ।
—Box or Tray	उद्रोपण पेटी ।
—Containers	पौध आधान ।
—, Indicator	निर्देश पौधा ।
—or Crop, Cover	छादक पौधा या फसल ।
—percent	पौध प्रतिशत ।
Plantation	रोपावनी । रोपवन ।
—Jamadar	रोपावनी नायक ।
—Journal	रोपावनी पंजी ।
—, Taungya	टौंगिया रोपावनी । टौंगिया रोपवन ।
Planting	रोपण ।
—, Advance	अग्रिम रोपण ।
—, Ball	सपिंड रोपण । पिंडी लगाना ।
—, Basket	कंडी रोपण ।
—, Dona	दोना रोपण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Group — समूह रोपण ।
—, Improvement — सुधार रोपण ।
—, Line — १–पंक्ति रोपण । २–पट्टी सुधार रोपण ।
—, Method of — रोपण विधि ।
—, Mound — टीला रोपण ।
—, Notch — खांचा रोपण ।
— Out — उद्रोपण ।
—, Patch, Spot — चकती रोपण ।
—, Peg — खूंटी रोपण ।
—, Pit — गर्त रोपण । गड्ढा रोपाई ।
— Plan — रोपण योजना ।
—, Pot — पात्र रोपण ।
—, Ridge — मेंड़ रोपण ।
— Series — रोपण श्रेणी ।
—, Stump — मूलमुंड रोपण ।
—, Trench — नाली रोपण ।
—, Tube — नलिका रोपण ।
Plants, Autotrophic — स्वयं पुष्ट पौधे ।
Plants, Entomophilous — कीट परागित पौधे ।
Plants, Heterotrophic — परपुष्ट पौधे ।
Plastic — सुघट्य ।
Plot — गाटा ।
—, Control — नियंत्रण गाटा ।
—, Experimental — प्रयोग गाटा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Indicator	निदेश गाटा।
—, Linear Sample	रेखीय निदर्श गाटा।
—, Preservation	परिरक्षण गाटा।
—, Sample	निदर्श गाटा।
Pneumatophore	श्वसन मूल। न्यू मेटोफोर।
Podzol, Podsol	पोडसोल।
Podzolization	पोडसोल बनाना।
Pole	बल्ली।
— Crop	बल्ली फसल।
Policy	नीति।
Pollard	पोलार्ड।
Pollard, To	पोलार्ड करना।
— System	पोलार्ड पद्धति।
Polyploid	बहुक्रोम।
Pool Forest	कुंड तुषार।
Population	समग्र इकाइयां।
— or True Mean	वास्तविक माध्य।
—, Soil	भूमि जीव संख्या।
Pores, Soil	भूमि रन्ध्र।
Porosity, Capillary	केशिका रन्ध्रिता।
Porsity, Soil	भूमि रन्ध्रिता।
Post-Climax	उत्तर काष्ठा।
Potential acidity	सम्भाव्य अम्लता। स्थितिज य अम्लता।
Potential, Biotic	जीव-वृद्धि क्षमता।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Potential Yield	सम्भावित प्राप्ति ।
Pot Planting	पात्र रोपण ।
Prairie Soil	प्रेयरी मिट्टी ।
Precipitation	अवपतन ।
Precipitous Slope	प्रपाती ढाल ।
Precision	सूक्ष्मता ।
Preclimax	पूर्वकाष्ठा ।
Predator	परभक्षी ।
Predominant	१–प्रधान । २–प्राधिरोही ।
Predominant Age	प्रधान आयु ।
Pregerminated Seed	पूर्वांकुरित बीज ।
Pregermination	पूर्वांकुरण ।
Preliminary Reconnaissance	प्रारम्भिक अनुदर्शन ।
Preliminary Working Plan Report	प्रबन्ध-योजना की प्रारम्भिक आख्या ।
Preparatory felling	प्रारम्भिक गिरान । प्रारम्भिक पातन ।
Preparatory period	प्रारम्भिक गिरान काल । प्रारम्भिक पातन काल ।
Prescription (of the yield)	उपज निर्देश ।
Preservation, Wood	काठ परिरक्षण ।
Pressler's Borer	प्रेसलर गिलमिट ।
Presuppression, Fire	आग बुझाने की तैयारी ।
Pretreatment	पूर्वोपचार ।
Prevention, Fire	अग्नि निवारण । आग रोकना ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Price Increment	मूल्य वृद्धि ।
Prick out, To	प्रतिरोपित करना ।
Primary Forest	प्रथम वन । अस्पृष्ट वन ।
Primary Soil	तत्रस्थ मिट्टी ।
Primeval Forest	प्रथम वन । अस्पृष्ट वन ।
Principal Insect	प्रथम कीट ।
Principal felling	मुख्य गिरान ।
Principal Species	मुख्य प्रजाति ।
Private forest	निजी वन । व्यक्तिगत वन ।
Privileges	सुविधाएं ।
Probability	संभाविता ।
Proclimax	जलवायु-इतर काष्ठा ।
Production forest	उत्पादक वन ।
Profile, Soil	भूमि उच्छेद ।
Property mark	सम्पत्ति चिह्न ।
Proposed Reserve	प्रस्तावित आरक्षित वन ।
Protendary	पूर्वपुंपक्वता ।
Protected forest	रक्षित वन ।
Protected tree	रक्षित वृक्ष ।
Protection	रक्षा ।
—, Forest	वन रक्षा ।
— Forest	रक्षण वन । रक्षणार्थ वन ।
— Forestry	रक्षण वन विज्ञान ।
Protective belt	रक्षक पट्टी ।
Protogyny	पूर्वस्त्रीपक्वता ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Provenance	प्राप्ति स्थान ।
Prune, To	शाखा-छंटाई करना ।
Pruning	शाखा-छंटाई ।
—, Dry	सूखी शाखा-छंटाई ।
—, Green	हरी शाखा-छंटाई ।
—, Natural	प्राकृतिक शाखा-छंटाई ।
—, Root	जड़-छंटाई ।
Psammophyte	सैकत । सिकतोद्भिद् ।
Psychrometer	आर्द्रतामापी ।
Puddle, To	१–पंक मज्जन । २–अमिला लगाना ।
Pulpwood	लुगदी काठ ।
Pure Crop	अमिश्रित फसल ।
Pure Forest	अमिश्रित वन ।
Pure Line	विशुद्ध वंशक्रम ।
Pure Stand	अमिश्रित सस्य ।
Purity (of Seed)	शुद्धता ।

Q

Quadrat	क्वाडरेट ।
Quality	गुण ।
— Class	गुण श्रेणी ।
— of the locality	स्थान-गुण ।
—, Site	स्थान-गुण श्रेणी ।
Quarter Girth	चौथाई परिधि ।
Quarter Girth measurement	चौथाई परिधि माप ।
incunx	पंचवृक्षी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Quotient, Diameter — व्यास लब्धि
Quotient, Girth — परिधि लब्धि ।

R

Rab — राव ।
Race — जाति ।
Radial shake — अभिकेन्द्र चिटकन ।
Radiation Frost — विकिरण तुषार
Rafting stream — बेड़ा जल धारा ।
Random Sample — यादृच्छिक निदर्श ।
Randomized Arrangement — यादृच्छिक विन्यास ।
Range — १–वनराजि । राजि । २–गोचर ।
— Clerk — राजिलिपिक ।
— Management — गोचर प्रबन्ध ।
—, Natural — प्राकृतिक निवास ।
— Officer — राजि अधिकारी ।
Ranger — राजिक । रेंजर ।
—, Deputy — उपराजिक । भा०–उप वन रेंजर ।
—, Forest — वन राजिक । भा०–वन ेंजर ।
Raw humus — कच्ची पांस । कच्चा ह्यूमस ।
Ray Shake — अरा चिटकन ।
Reaction, Soil — भूमि प्रतिक्रिया ।
Reafforest, To — पुनर्वनरोपण करना ।
Recessive Character — अविकसित गुण ।
Reciprocal Cross — अन्योन्य संकर ।
Reconnaissance (Forest) — प्रारम्भिक सर्वेक्षण (वन) ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Reconnaissance Report (Forest)	प्रारम्भिक सर्वेक्षण रिपोर्ट (वन)।
Recruit	नवरोह ।
Recruitment	नवरोह ।
Reduced area	शोधित क्षेत्र ।
Reduction factor	शोधक गुणक ।
Reforest, To	पुनर्वनरोपण करना ।
Regenerate, To	पुनरुत्पादन करना ।
Regeneration	पुनरुत्पादन ।
— Area	पुनरुत्पादन क्षेत्र ।
—, Artificial	कृत्रिम पुनरुत्पादन ।
— Block	पुनरुत्पादन खण्ड ।
— felling	पुनरुत्पादन गिरान । पुनरुत्पादन पातन ।
—, Gap	रिक्त स्थान पुनरुत्पादन ।
— interval	पुनरुत्पादन अन्तराल ।
—, Natural	प्राकृतिक पुनरुत्पादन ।
— Map	पुनरुत्पादन मानचित्र ।
— Period	पुनरुत्पादन अवधि।
— Survey	पुनरुत्पादन सर्वेक्षण ।
Regional volume Table	क्षेत्रीय आयतन सारणी ।
Regolith	रिगोलिथ । शिलावरण ।
Regosol	रिगोसोल ।
Regression	१–प्रतिगमन । २–समाश्रयण ।
— coefficient	समाश्रयण गुणांक ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— equation	समाश्रयण समीकरण ।
Regrowth	प्राकृतिक पुनरुत्पादन ।
Regular Crop	सम फसल।
Regular Forest	सम वन ।
Regulation, Area	क्षेत्र नियंत्रण ।
Regulation, Forest	१–वन विनियमन। २–वन विनियम।
Regulation, Volume	आयतन नियंत्रण।
Regulation, Yield	प्राप्ति निर्देश। प्राप्ति निर्धारण ।
Regur	रेगड़ ।
Release	मुक्ति ।
Relative humidity	सापेक्ष-आर्द्रता ।
Relict	अवशिष्ट ।
Rendzina	रेंडजीना ।
Rental	वार्षिक लाभ। शुद्ध वार्षिक आय।
—, Soil	भूमि से वार्षिक लाभ।
— Value	लाभ मूल्य ।
Replacement Value	प्रतिस्थापन मूल्य ।
Replication	उपचार पुनरावृत्ति।
Reproduction	(क) पुनरुत्पत्ति । (ख) प्रजनन ।
—, Advance	अग्रिम पौध।
—, Artificial	कृत्रिम पुनरुत्पत्ति ।
—, Asexual	अमैथुन प्रजनन ।
—, Vegetative	वर्धी पुनरुत्पत्ति ।
Reserve, To	आरक्षित करना ।
Reserve	१–आरक्षित वन। २–आरक्षित वृक्ष।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Reserve or Reserved Forest	आरक्षित वन।
Reserve tree	आरक्षित वृक्ष।
Residual, Soil	तत्रस्थ मिट्टी। भूमि।
Residual Stand	अवशेष सस्य।
Residuary soil	तत्रस्थ भूमि।
Resin channel	लीसा नाली।
Resin Duct	लीसा प्रणाली।
Resinosis	रेजिनोसिस।
Resources, Conservation of Natural	प्राकृतिक सम्पति का संरक्षण।
Restock, To	पुनरुत्पादन करना।
Retrogression	प्रतिगमन।
Revenue Station	राजस्व चौकी।
Reversion	प्रतिवर्तन।
Rhizobia	राइजोबिया।
Rhizome	प्रकन्द।
Ride	बटिया।
Ridge Planting	मेंड रोपण।
Right	अधिकार।
—, Commutation of Forest	वनाधिकार निष्क्रय।
Rill	नाली।
— erosion	नाली क्षरण।
Ring, To	घिरान करना।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Annual	वार्षिक वलय।
— Bark, To	घिरान करना।
— counting	वलय गणना।
—, False	मिथ्यावलय। वलयाभास।
—, Growth	वृद्धि वलय।
— Porous wood	वलयरन्ध्र काष्ठ।
— Shake	वलय चिटकन। चन्द्र चिटकन।
Riparian or Riverain forest	कछार वन।
Rock	चट्टान। शैल।
Rock, Metamorphic	कायान्तरित। रूपान्तरित शैल।
Root	जड़। मूल।
— and shoot cutting	जड़ कल्ला कलम।
— Collar	मूल सन्धि।
— Graft	मल ग्राफ्ट।
— Pressure	मूल दबाव।
— pruning	जड़ ंटाई।
—, Stilt	तना मूल।
— Stock	प्रकन्द। मूल कांड।
— Sucker	मूल प्ररोह।
— Swelling	मूल स्फीति।
Rot	सड़न।
Rotation	समुपयोजन। आवर्तन।
— Age	समुपयोजन आयु। आवर्तन आयु।
—, Financial	वित्तीय आवर्तन।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Physical	भौतिक आवर्तन ।
—, Silvicultural	वनवर्धी आवर्तन ।
— of the Greatest Volume Production	महत्तम आयतन आवर्तन ।
— of the Highest Income	महत्तम आय आवर्तन ।
— of the Maximum Volume Production	महत्तम आयतन आवर्तन ।
—, Technical	प्राविधिक आवर्तन ।
Rotational grazing	आवर्ती चराई ।
Roughly Squared Timber	पछान काठ ।
Round (n.)	गश्त । फेरा ।
Round (adj.)	गोल ।
— timber	गोल काठ ।
Royal tree	राजवृक्ष ।
Royalty	स्वामित्व ।
Ruderal	वंजरी ।
Running foot	लम्बाई फुट ।
Run-off	अपवाह ।
Run-off, Surface	धरातल अपवाह ।
Rust	रस्ट ।

S

Sale Value	विक्रय मूल्य ।
Salvage felling	नाशपूर्व गिरान ।
Sample, To	निदर्श लेना । प्रतिचयन करना ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Sample	निदर्श नमूना ।
— Area	निदर्श क्षेत्र ।
— Enumeration	आंशिक गणना ।
— Mean	निदर्श माध्य ।
— Plot	निदर्श गाटा ।
—, Random	यादृच्छिक निदर्श ।
—, Stratified Random	स्तरित यादृच्छिक निदर्श ।
—, Systematic	क्रमबद्ध निदर्श ।
— Tree	निदर्श वृक्ष ।
Sampling Fraction	निदर्श अंश ।
Sampling Unit	निदर्श इकाई ।
Sanctuary	पशु बिहार ।
Sanitation felling	स्वच्छता पातन । स्वच्छता गिरान ।
Sanitation, Forest	वन स्वच्छता ।
Sap	रस ।
Sapling	केड़ा ।
— Crop	केड़ा फसल ।
Saprogen	मृतक्षयकारी ।
Saprophyte	मृतजीवी ।
Sapwood	कच्ची लकड़ी ।
Sapwood Trees	कच्ची लकड़ी वाले वृक्ष ।
Saturation Deficit	संतृप्ति न्यूनता ।
Saturation, Zone of	संतृप्ति उपस्तर ।
Savannah	सवाना ।
Savannah woodland	सवाना जंगल ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Sawn timber	चिरान । चिरी इमारती लकड़ी ।
Scantling	कड़ी ।
Scarify	भूमि तोड़ना ।
Sclerophyllous forest	दृढ़पत्र वन ।
Scion	सियोन ।
Sclerophyte	दृढ़पत्र (पौधे) ।
Scorch	झुलसन ।
Scrambler	परारोही ।
Scribe.	खरोंच ।
Scrub	गुल्मिका ।
— forest	गुल्मिका वन ।
Season, Close	वर्जित काल ।
Seasonal forest	ऋतु परिवर्ती वन ।
Seasonal grazing	सामयिक चराई ।
Secondary forest	द्वितीय वन ।
Secondary felling	द्वितीय गिरान / पातन। माध्यमिक गिरान / पातन ।
Secondary Insect	द्वितीय कीट ।
Secondary or Second Growth	परवर्ती वृद्धि ।
Secondary Sere	द्वितीय संश्रेणी ।
Secondary Soil	द्वितीय मिट्टी ।
Sedentary soil	सत्रस्थ मिट्टी ।
Seed-bearer	बीज वृक्ष ।
Seed-bed	१—बीज-भूमि। २—बीज-क्यारी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Seed Drill	बीज खाँचा ।
Seed Garden	बीज उद्यान ।
Seed kiln	बीज छुड़ाने का भट्ठा ।
Seed Orchard	बीज उद्यान ।
Seed Pellet	बीज गोली ।
Seed tree	बीज वृक्ष ।
Seed Year	बीज वर्ष ।
Seeding	१–बीजोत्पादन । २–पुनरुत्पादन । ३–बुवाई ।
Seeding felling	बीजार्थ गिरान ।
Seedling	बिजौला ।
— Crop	बिजौला फसल ।
— forest	बीज बन ।
— Nursery	बिजौला रोपणी ।
— Whippy	कशांग बिजौला ।
— Year	बिजौला वर्ष ।
Seepage	रिसना ।
Segregation	पृथक्करण ।
Selection	प्रवरण ।
— Coppice System	प्रवरण कापिस पद्धति ।
— felling	प्रवरण गिरान । प्रवरण पातन ।
— forest	प्रवरण वन ।
— grazing	प्रवरण चराई ।
— System	प्रवरण पद्धति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Thinning	प्रवरण छंटान ।
Selective Logging	प्रवरण गिरान ।
Self, To	स्वयं-निषेचन करना ।
Self-Mulching Soil	स्वयंछादी भूमि ।
Self-pruning	प्राकृतिक शाखा-छंटाई ।
Self-sown seed	आप-बोया बीज ।
Semi-parasite	आंशिक पराश्रयी ।
Separate, Soil	भूमि कणवर्ग ।
Seral	संश्रेण्यात्मक । संश्रेणिक ।
Seral Units	संश्रेणी इकाई ।
Sere	संश्रेणी ।
Sereclimax	संश्रेणी काष्ठा ।
Sere, Secondary	द्वितीय संश्रेणी ।
Series	श्रेणियां ।
—, Cutting	कटान श्रेणियां ।
—, Felling	गिरान । पातन श्रेणियां ।
—, Planting	रोपण श्रेणी ।
—, Soil	भूमि श्रेणी ।
Serotinous	विलम्बित । पिछला ।
Servitude	वन-अधिकार । अधिसेविता ।
Sesquioxides	सेस्कीआक्साइड ।
Sett	विस्तृत पातन ।
Severance Cutting (felling)	विभाजक पातन । विभाजक गिरान ।
Shade-bearer	छायासहिष्णु ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Shade-demander	छायापेक्षी ।
Shake	चिटकन ।
—, Cup	अर्धचन्द्र चिटकन । आंशिक वलय चिटकन ।
—, Heart	अपकेन्द्र चिटकन ।
—, Radial	अभिकेन्द्र चिटकन ।
—, Ray	अरा चिटकन ।
—, Ring	वलय चिटकन । चन्द्र चिटकन ।
—, Star	तारा चिटकन ।
—, Wind	वायुकृत चिटकन ।
Shallow-rooted	ओछी जड़ वाला । लघुमूल ।
Sheet erosion	स्तरीय क्षरण ।
Shelterwood Coppice System	आच्छादक वन कापिस पद्धति ।
Shelterwood felling	आच्छादक गिरान । आच्छादक पातन ।
Shelterwood System	आच्छादक वन पद्धति ।
Sheestring Erosion	नाली क्षरण ।
Shifting Cultivation	स्थान-परिवर्ती कृषि ।
Shoot	कल्ला । प्ररोह ।
—, Coppice	कापिस कल्ला ।
—, Leading	शिखा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— or Twig Borer	कल्ला या टहनी छेदक। प्ररोह या शाखिका छेदक।
—, Stool	ठूंठ कल्ला।
Shrub	झाड़ी।
Significance, Test of	महत्व की जांच कसौटी।
Silt	निक्षेप। साद।
Silvics	वन वृक्षविज्ञान।
Silvicultural Operations, Subsidiary	गौण वनवर्धन कार्य।
Silvicultural Rotation	वनवर्धी आवर्तन।
Silvicultural System	वनवर्धन पद्धति।
Silviculture	वनवर्धन।
Silviculturist	बनवर्धनिक।
Singly-Grained	एककणीय।
Site	स्थान-गुण।
—, Class or Quality of the Locality Class	स्थान-गुण श्रेणी। स्थान वर्ग
— Map	स्थान-गुण मानचित्र।
— Quality	स्थान-गुण श्रेणी।
Size Class	मोटाई श्रेणी।
Size, Exploitable	समुपयोजन माप।
Skeletal Soil	भौतिक क्षरण मिट्टी।
Skeletonization	कंकालीकरण। कंकाल बनाना।
Slash	काटन।
Slash Disposal	काटन निस्तारण।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Slide	नाली ।
Slit Planting	खाँचा रोपण ।
Slope	ढाल ।
—, Gentle	मन्द ढाल ।
—, Level	समतल ढाल ।
—, Moderate	साधारण ढाल ।
—, Precipitous	प्रपाती ढाल ।
—, Steep	खड़ी ढाल ।
—, Very Steep	अति खड़ी ढाल ।
Smallwood	लघुकाष्ठ ।
Smoke Damage	धूम क्षति ।
Snag	१–ठूँठ । २–निमग्नक (निमग्न लट्ठा या ठूँठ) । ३–भग्नक (टूटी शाखा) ।
Snow-break	१–हिमरोधक । २–हिमजात क्षति । ३–हिमभग्न वृक्ष ।
Snow damage	हिमजात क्षति ।
Socies	संघक ।
Society	संघ ।
Soft-Hardwoods	हल्का कठोर काष्ठ ।
Softwood	कोमल काष्ठ ।
Soil	१–मिट्टी । मृदा । २–भूमि ।
, Acid	अम्ल मिट्टी ।
—, Aeolian	पवनोढ़ मिट्टी ।
— Aeration	भूमि वातन ।
—, Aggregate	संपुंज भूमि ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Air	भूमि वायु ।
—, Alkali	क्षार भूमि । खारी मिट्टी ।
—, Alkaline	क्षारीय भूमि ।
—, Alluvial	कछार भूमि ।
— Auger	भूमि गिलमिट ।
—, Black Cotton	काली मि ट्टी ।
— Borer	भूमि गिलमिट ।
—, Brown Forest	खैरी मिट्टी ।
—, Bulk Density	स्थूल-घनत्व मिट्टी ।
—, Buried	दबी मिट्टी ।
—, Calcareous	चूना मिट्टी ।
—, Chestnut	बादामी मिट्टी ।
— Class	भूमि वर्ग ।
— Classification	भूमि वर्गीकरण ।
—, Colluvial	समूढ़ भूमि ।
— Complex	भूमि ग्रन्थि ।
— Conservation	भूमि संरक्षण । भूसंरक्षण ।
— Cost Value	भूमि लागत मूल्य ।
—, Degraded	अनुर्वर भूमि ।
— Drainage	जलनिकास ।
—, Eluvial	अववाहित भूमि ।
— erosion	भूक्षरण ।
— Expectation Value	भूमि का प्रत्याशित मूल्य ।
—, Grey Forest	पोडसोल ।
—, Heavy	भारी मिट्टी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Horizons	भूमि संस्तर ।
A°° Horizon	क°°–संस्तर ।
A° Horizon	क°–संस्तर ।
A Horizon	क–संस्तर ।
B Horizon	ख–संस्तर ।
C Horizon	ग–संस्तर ।
A/C Horizon	क/ग संस्तर ।
G (or Gley) Horizon	ख/ग संस्तर ।
—, Illuvial	निवाहित भूमि ।
—, Immature	अपरिपक्व भूमि ।
— Indicator	भूमि गुण सूचक ।
—, Lateritic	लेटराइट भूमि ।
— Layer	भूमि संस्तर ।
—, Light	हल्की भूमि ।
— Mantle	भूछद ।
—, Mature	परिपक्व भूमि ।
— Monolith	भूमि स्तम्भ ।
— Morphology	१–भूमि-गठन । २–भूमि-गुण ।
— Mosaic	मोजेक भूमि । चित्र भूमि ।
—, Netural	उदासीन भूमि ।
— Organic Matter	भूमि जैव पदार्थ ।
—, Peat	पीट मिट्टी ।
— Pit	भूमि गर्त ।
— Population	भूमि जीव-संख्या
— Pores	भूमि रन्ध्र ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Porosity	भूमि रन्ध्रता।
—, Prairie	प्रेयरी मिट्टी।
—, Primary	तत्रस्थ मिट्टी।
— Profile	भूमि उच्छेद।
— Reaction	भूमि प्रतिक्रिया।
— Rentel	भूमि से वार्षिक लाभ।
—, Residual	तत्रस्थ मिट्टी। भूमि।
—, Saline	लवण भूमि।
—, Saline Alkali	लवण क्षार मिट्टी। भूमि।
— Salinity	भूमि-लवणता।
—, Secondary	द्वितीय मि्टी।
—, Sedentary	तत्रस्थ मिट्टी।
—, Self-Mulching	स्वयंछादी भूमि।
— Separate	भूमि कणवर्ग।
— Series	भूमि श्रेणी।
—, Skeletal	भौतिक क्षरण मिट्टी।
—, Sour	अम्ल मिट्टी।
— Structure	भूमि कक्षविन्यास।
—, Surface	तलमृदा।
— Texture	भूमि गठन कणानुपात।
Clay	मटियार।
Silt	निक्षेप। साद।
Fine Sand	बारीक रेत।
Coarse Sand	मोटी रेत।
Gravel	बजरी।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Thermogenic	तापजन्य भूमि/मिट्टी ।
— Tilth	भूमि जोत ।
— Type	भूमि प्रकार ।
— Working	भूमि की तैयारी ।
— Wounding	भूमि गोड़ना ।
— Zone	भूमि संस्तर ।
Solid Volume	वास्तविक आयतन ।
Solifluxion	भूमि अववहन ।
Solonchak	सोलनचक ।
Solonetz	सोलोनेज ।
Solum	सोलम ।
Somatic	जीवदैहिक ।
Sooty Mould	धूमिल फफूंद ।
Sound	अक्षत । ठोस ।
Sour humus	अम्ल पाँस । अम्ल ह्यूमस ।
Sour Soil	अम्ल मिट्टी ।
Sowing	बोबाई ।
—, Broadcast	छिट्टा बोवाई ।
—, Direct	बोवाई ।
—, Line	पंक्ति वपन । पांत बोवाई ।
—, Patch	चकती बोवाई ।
—, Spot	थाला बोवाई ।
—, Strip	पट्टी बोवाई ।
Spacing	अन्तराल ।
Spar	बल्ला ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Species	प्रजाति ।
—, Accessory	गौण प्रजाति ।
—, Auxiliary	सहायक प्रजाति ।
—, Gregarious	समूहप्रिय प्रजाति ।
—, Pioneer	अग्रगामी प्रजाति ।
—, Principal	मुख्य प्रजाति ।
—, Secondary	सहायक प्रजाति ।
—, Sporadic	विकीर्ण प्रजाति ।
—, Succession	विकसित प्रजाति ।
Spectrum, Biological	जैविक अनुपात ।
Splash erosion	अपस्फुर क्षरण ।
Sporadic flowering	छिटपुट पुष्पण ।
Sporadic Species	विकीर्ण प्रजाति ।
Spot Sowing	थाला बोवाई ।
Sprout	कापिस कल्ला/प्ररोह ।
Spur	ठोकर ।
Sq. ft.	व० फु० (वर्ग फुट) ।
Square foot	वर्ग फुट ।
Square or Squared Timber	चौकोर प्रकाष्ठ ।
Square Planting	वर्ग रोपण ।
Stack	चट्टा ।
Stacked contents	चट्टा आयतन ।
Stacked Volume	चट्टा आयतन ।
Stagheaded	बारासिंगी ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Stake, To	खूंटी लगाना।
Stake Out, To	खूंटी से चिह्नित करना।
Staking	खूंटी लगाना।
Stand	सस्य। फसल।
— Age	सस्य आयु।
— density	सस्य घनता।
—, Elite	प्रवर सस्य।
—, Fully Stocked	सघन सस्य।
—, Pure	अमिश्रित सस्य।
—, Residual	अवशेष सस्य।
— Structure	सस्य संरचना।
— Table	सस्य सारणी।
Standard	१–ध्वज वृक्ष। २–मानक।
—, 1st Class	प्रथम वर्गध्वजवृक्ष।
—, 2nd Class	द्वितीय वर्गध्वजवृक्ष।
— Cord	मानक कोर्ड।
— Deviation	मानक विचलन।
— error	मानक त्रुटि।
— Timber Bole	मानक प्रकाष्ठ तना।
— Volume Table	मानक आयतन सारणी।
Star Shake	तारा चिटकन।
State Forest	राजकीय वन। सरकारी जंगल।
Status, Base	समाक्षार मात्रा।
Steep slope	खड़ी ढाल।
Stem	स्कन्ध। तना।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Analysis	स्कन्ध विश्लेषण।
— Class	स्कन्ध वर्ग।
— Form factor	स्कन्ध आकृतिगुणक।
—, Trap	लासा स्कन्ध। लासा तना।
Steppe	स्टेपी।
Sticky Point	संलाग बिन्दु।
Stock	१-स्कन्ध। २. वृक्षधन।
— Map	वृक्षधन मानचित्र।
—, Nursery	रोपणी पौध।
Stolen	स्टोलन।
Stool	ठूंठ।
—, Shoot	ठूंठ कल्ला।
Storey	वितान।
Storeyed High Forest	बहुवितान बीज वन।
Storm, Dry	सूखी आंधी।
Storm, Ice	हिम झंझा।
Strain	प्रभेद।
Strangulation	संपीडन।
Stratification	स्तरण।
Stratified	स्तरित।
Stratified Random Sample	स्तरित यादृच्छिक निदर्श।
Strike, To	जड़ पकड़ना।
Strip	पट्टी।
— burning	पट्टी दाहन।
— Cropping	पट्टीदार खेती।
— felling	पट्टी गिरान। पट्टी पातन।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Sowing	पट्टी बोवाई ।
— System	पट्टी पद्धति ।
Stripling	रोप ठूंठ ।
Stripping	छाल उतारना ।
Stripping, Buffer	प्रतिरोधक पट्टी बनाना ।
Structure, Crumb	अवचूर्ण रचना ।
Structure, Soil	भूमि कण-विन्यास ।
Structure, Stand	सस्य संरचना ।
Stubble Mulch	खूंटी पलवार ।
Stub Out, To	ठूंठ निकालना ।
Stump, To	१–ठूंठ निकालना । २–मूलमुंड बनाना ।
Stump	१ ठूंठ । २-मूलमुंड ।
— Analysis	ठूंठ विश्लेषण ।
— Height	ठूंठ ऊंचाई ।
— Marker	ठूंठ लिपिक ।
— Plant	मूलमुंड ।
— Planting	मूलमुंड रोपण ।
Stumpage	वनमूल्य ।
Sub-Climax	उपकाष्ठा ।
Sub-Climax, Fire	अग्नि उपकाष्ठा ।
Sub-Compartment	उपकक्ष ।
Sub-Dominant	उप-अधिरोही ।
Sub-marginal land	अलाभकारी भूमि ।
Sub-Plot	उपगाटा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Subsere	उपसंश्रेणी ।
Subsidiary	अन्तरिम । गौण । पूरक ।
— Crop	अन्तरिम फसल ।
— feeling	पूरक गिरान । पूरक पातन ।
— Silvicultural Operation	गौण वनवर्धन कार्य ।
Subsistence Land	संदिग्ध लाभ भूमि ।
Sub-soil	अवभूमि ।
Sub-soiling	अवभूमि जुताई ।
Sub-Tropical Climate	उपोष्ण जलवायु ।
Succession	विकास-क्रम ।
—, Allogenic	पर-कारक विकास-क्रम ।
— Species	विकसित प्रजाति ।
Successive regeneration felling, System of	क्रमिक पुनरुत्पादन गिरान पद्धति ।
Sucker	मूल प्ररोह ।
Sunscald	धूप से झुलसना ।
Sunscald, Winter	शीत ऋतु में छाल झुलसना ।
Suppressed	आच्छादित ।
Suppression, Fire	अग्नि शमन ।
Surface fire	तलाग्नि ।
Surface soil	तलमृदा ।
Surround	सीमापट्टी ।
Survey	सर्वेक्षण ।
—, Forest	वन सर्वेक्षण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Line Plot पंक्ति गाटा सर्वेक्षण ।
—, Strip पट्टी सर्वेक्षण।
Sustained Annual Yield अजस्त्र वार्षिक प्राप्ति ।
Sustained Yield Management अजस्त्र प्राप्ति प्रबन्ध ।
Suitability Map उपयुक्तता मानचित्र ।
Swarm झुंड ।
Symbiosis सहजीवन ।
Synecology समुदाय पारिस्थितिकी ।
System पद्धति ।
—, Coppice कापिस पद्धति ।
—, Conversion परिवर्तन पद्धति ।
—, Improvement Felling सुधार पातन पद्धति ।

T

Table सारणी ।
—, Assortment विशिष्ट गोलायतन सारणी ।
—, Money Yield धनप्राप्ति सारणी ।
—, Outturn प्राप्त विरान सारणी ।
— Stand सस्य सारणी ।
—, Volume आयतन सारणी ।
—, Yield प्राप्ति सारणी । उपज सारणी ।
Talus टैलस । भग्नाश्म राशि ।
Tape, Diameter व्यास फीता ।
Tape, Quarter-Girth चौथाई परिधि फीता ।
Tapered शुंडाकार ।
Taproot मूसला जड़ ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Taungya	१–स्थान-परिवर्ती कृषि । २– टौंगिया ।
— plantation	टौंगिया रोपावनी। टौंगिया रोपवन।
Tehernozem	शरनोजेम ।
Technical rotation	प्राविधिक आवर्तन ।
Temperate Climate	शीतोष्ण जलवायु ।
Temporary Nursery	अस्थायी पौधशाला । अस्थायी रोपणी ।
Tending	परिपालन ।
Teredo	टेरिडो ।
Termite	दीमक ।
Terraces, Bench	सीढ़ीदार तल ।
Terracing	सीढ़ीदार खेत बनाना ।
Test of Significance	महत्व की जांच कसौटी ।
Tetraploid	चतुष्क्रोम ।
Texture, Soil	भूमि गठन । भुमि कणानुपात ।
Thermogenic Soil	तापजन्य भूमि/मिट्टी ।
Thermograph	तापलेखी ।
Therophyte	एकावधिक ।
Thicket	१–केड़ा सस्य । २–झाड़ी ।
Thinning	विरलन । छँटान ।
—, Advance	अग्रिम छँटान ।
—, Craib's	क्रेव छँटान ।
—, Crown	छत्र छँटान ।
— Cycle	छँटान चक्र ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Elite	प्रवर छँटान ।
—, Free	स्वतंत्र छँटान ।
— Grade	छंटान श्रेणी ।
— Intensity	छंटान मात्रा ।
—, Maximum	अधिकतम छँटान ।
—, Mechanical	यांत्रिक छँटान ।
—, Ordinary	साधारण छँटान ।
— Plan	छंटान योजना ।
—, Selection	प्रवरण छँटान ।
Thorn forest	कटीला वन ।
Tidal forest	ज्वार-भाटा वन ।
Tilth, Soil	भूमि जोत ।
Timber	प्रकाष्ठ । इमारती लकड़ी ।
—, Commercial	व्यापारोपयोगी प्रकाष्ठ ।
—, Floatable	बहाऊ प्रकाष्ठ । बहाऊ इमारती लकड़ी ।
— Form Factor	प्रकाष्ठ आकृति गुणक ।
— Height	प्रकाष्ठ ऊँचाई ।
—, Neaped	छूट बहान । बहान छूट लकड़ी ।
—, Primary	प्रमुख प्रकाष्ठ ।
—, Round	गोल प्रकाष्ठ ।
—, Saw	चिरान प्रकाष्ठ ।
—, Sawn	चिरान । चिरी इमारती लकड़ी ।
—, Secondary	गौण प्रकाष्ठ ।
—, Square or Squared	चौकोर प्रकाष्ठ ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Standard	मानक प्रकाष्ठ ।
Tolerance	सहिष्णुता ।
Ton	टन ।
Top, To	छत्र काटना ।
Top age	शीर्ष आयु- ।
Top-Dry	सिर-सूखा ।
Top Diameter	शीर्ष व्यास ।
Top Height	शीर्ष ऊँचाई ।
Top Log	शीर्ष लट्ठा ।
Topocline	तलरूप क्लाइन ।
Topographic Factor	तलरूप कारक ।
Topping	छत्र कटान ।
Total Yield	सम्पूर्ण प्राप्ति । सम्पूर्ण उपज ।
Transect	ट्रान्सेक्ट ।
Transition Belt (or Zone)	मध्य पट्टी ।
Translocation	१–स्थानान्तरण । २–अन्तर्चरण ।
Transpiration	वाष्पोत्सर्जन ।
Transplant, To	प्रतिरोपित करना ।
Transplant	प्रतिरोपित पौध ।
—, Nursery	प्रतिरोप रोपणी ।
Trap Log	लासा लट्ठा ।
Trap Stem	लासा स्कन्ध । लासा तना ।
Trap tree	लासा बृक्ष । छली वृक्ष ।
Tree	वृक्ष ।
—, Broad-leaved	चौड़ी पत्ती वाला वृक्ष ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Calliper	वृक्ष-व्यासमापक । वृक्ष कैलिपर
— Class	वृक्ष वर्ग ।
— Compass	वन कपास ।
— Crop	वृक्ष फसल ।
—, Elite	प्रवर वृक्ष ।
— form factor	वृक्ष आकृति गुणक ।
— injection	वृक्ष इंजेक्शन ।
—, Mother	बीजवृक्ष ।
—, Nurse	पोषक वृक्ष ।
—, Protected	रक्षित वृक्ष ।
—, Réserved	आरक्षित वृक्ष ।
—, Royal	राजवृक्ष ।
—, Sample	निदर्श वृक्ष ।
—, Seed	बीज वृक्ष ।
—, Trap	लासा वृक्ष । छली वृक्ष ।
—, Weed	निरर्थक वृक्ष ।
—, Wolf	पिशाच वृक्ष ।
Trench Planting	नाली रोपण ।
Triangular Planting	त्रिकोण रोपण ।
Trim, To	काटछाँट करना ।
Triploid	त्रिक्रोम ।
Tropical Climate	उष्ण जलवायु ।
Tropical red earth	उष्णदेशीय लाल मिट्टी ।
Tropism	अभिवर्तन ।
Tropophyte	उष्णदेशीय पौधा ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

True measure	वास्तविक आयतन ।
Truncated Soil Profile	खंडित भूमि-उच्छेद ।
Truncheon	मूलमुंड। जड़कल्ला कलम ।
Trunk	स्कन्ध ।
Tube planting	नलिका रोपण ।
Tundra	टुंड्रा ।
Two-Storeyed High Forest System	द्विवितान बीजवन पद्धति ।
Type, Crop	वन प्रकार ।
Type Map	प्रकार मानचित्र ।
Type Soil	भूमि प्रकार ।
Type Specimen	रूपादर्श ।

U

u. b.	छा० र० (छात्र रहित) ।
Unclassed forest	अवर्गीकृत वन ।
Under bark	छाल० रहित । छा० र० ।
Undercut	१–खाँचा । २–न्यून कटान/प्राप्ति ।
Undergrowth	अधोगुल्म ।
Underplant, To	अधोरोपित करना ।
Understocked	अघन ।
Understorey	निम्न वितान ।
Underwood	निम्न वितान ।
Unevenaged crop	विषम-आयु फसल ।
Unevenaged forest	विषम-आयु वन ।
Unexacting	सहिष्णु ।
Uniform	समान ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Crop	समान-आयु फसल ।
— Forest	समान-आयु वन ।
— Grazing	समान चराई ।
Unit	इकाई ।
—, Climax	काष्ठा इकाई ।
—, Sampling	निदर्श इकाई ।
Universe	समग्र ।
Unregulated felling	अनियमित गि ान । अनियमित पातन ।
Usar	ऊसर ।
Utilization	उपयोग ।
—, Forest	वन उपयोग ।
— per cent	उपयोग प्रतिशत ।
— Value	उपयोग मूल्य ।

V

Valuation	मूल्यांकन ।
— Survey	मूल्यांकन सर्वेक्षण ।
Value	मूल्य ।
—, Capital	पूंजी मूल्य ।
—, Cost	लागत मूल्य ।
—, Devastation	भूमि तथा वृक्ष मूल्य ।
—, Expectation	प्रत्याशित मूल्य ।
—, Exploitation	समुपयोजन मूल्य ।
—, Income	लाभ मूल्य ।
—, Market	बाजार मूल्य ।
—, Replacement	प्रतिस्थापन मूल्य ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Sale	विक्रय मूल्य ।
—, Soil Cost	भूमि लागत मूल्य ।
—, Soil Expectation	भूमि का प्रत्याशित मूल्य ।
—, Utilization	उपयोग मूल्य ।
Variable	चर ।
Variance	चरता ।
—, Analysis of	चरता विश्लेषण ।
Variate	विचर ।
Variation, Coefficient of	विचरण गुणांक ।
Vegetation Profile	वनस्पति उच्छेद । वनस्पति पार्श्वचित्र ।
Veins, Gum	गोंद शिरा ।
Ventilation Hole	वातन छिद्र ।
Vernalization	वासन्तीकरण ।
Vernation	दल विन्यास ।
Very Steep slope	अति खड़ी ढाल ।
Vessel	वाहिनी ।
Veteran	वयस्थ । पुरातन ।
Viability	अंकुरण क्षमता ।
Village forest	ग्राम वन ।
Virgin forest	अस्पृष्ट वन । अछूता वन ।
Volume	आयतन ।
— Control	आयतन नियंत्रण ।
— Growth or increment	आयतन वृद्धि ।
—, Merchantable	व्यापारोपयोगी आयतन ।
— Regulation	आयतन नियंत्रण ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

—, Solid	वास्तविक आयतन ।
—, Stacked	चट्टा आयतन ।
— Table	आयतन सारणी ।
— Table, Commercial	वाणिज्य आयतन सारणी ।
— — Form Quotient	आकृति लब्धि आयतन सारणी ।
— —, General	सामान्य आयतन सारणी ।
— —, Local	स्थानीय आयतन सारणी ।
— —, Regional	क्षेत्रीय आयतन सारणी ।
— —, Standard	मानक आयतन सारणी ।
—, True	वास्तविक आयतन ।
Volunteer	१–प्राकृतिक बिजौला। २–अग्ररोही।

W

Waif	लावारिस बहती ।
Wane	लाई ।
Waney Baulk	लाईदार चौकोर काठ ।
Waste Land	बंजर भूमि ।
Water	जल ।
—, Available	प्राप्य जल ।
—, Capillary	केशिका जल ।
—, Gravitational	गुरुत्वाकृष्ट जल ।
—, Ground	भूमि जल ।
—, Hygroscopic	आर्द्रकर जल ।
— Logging	जलरोध ।
— of Imbibition	आर्द्रकर जल ।
— Table	आन्तर्भूमि जलस्तर ।
— Table, Perched	उच्च जलस्तर ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Watershed	जल विभाजक ।
-- Management	जलागम क्षेत्र प्रबन्ध ।
Weathering	ऋतु क्षरण ।
Wedge System (Eberhard's)	शंकु पद्धति ।
Weed	घासपात । कुतृण ।
— Tree	निरर्थक वृक्ष ।
Weeding	निराई । निकाई ।
Weighted Mean	भारित माध्य ।
Wet Nursery	सिंचित रोपणी ।
Whip	कशांग वृक्ष ।
Whippy Seedling	कशांग बिजौला ।
Width, Crown	छत्र चौड़ाई ।
Wildling	प्राकृतिक बिजौला ।
Wild Life Management	वन-पशु प्रबन्ध ।
Wild Life Warden	वन्य जीव अभिरक्षक ।
Wilt Disease	मुरझान रोग ।
Wilting Coefficient	मुरझान गुणांक ।
Wind, Anabatic	उद्‌वाही पवन ।
Wind Belt	वायुरोधक पट्टी ।
Wind Blast	पवन क्षति । वायु क्षति ।
Windbreak	१–वायु रोधक । २–वायु क्षति ।
Wind fall	वायुपातित वृक्ष । हवातुन्दी पेड़ । हवा से उखड़ा पेड़ ।
Wind firm	वायु-दृढ़ ।
Wind, Katabatic	निवाही पवन ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Wind shake	वायुकृत चिटकन ।
Wind Throw	वायु उन्मूलित वृक्ष ।
Winter Drying	शीत ऋतु में सूखना ।
Winter Sunscald	शीत ऋतु में छाल झुलसना ।
Witches Broom	झाड़ू रोग ।
Wolf Tree	पिशाच वृक्ष ।
Wood	१–क्षाइलम । २–लकड़ी । ३–जंगल । ४–उपज ।
—, Autumn	ग्रीष्म काष्ठ ।
—, Branch	शाखा काष्ठ ।
—, Broad-leaved	चौड़ी पत्ती वाला वन ।
—, Jungle	जंगल काठ ।
—, Late	ग्रीष्म काष्ठ ।
— Preservation	काष्ठ परिरक्षण ।
—, Spring	बसन्त काष्ठ ।
—, Summer	ग्रीष्म काष्ठ ।
Woodland	जंगल ।
—, Farm	कृषि क्षेत्र जंगल ।
Working Circle	प्रबन्ध वृत्त । कार्य-वृत्त ।
Working Plan	प्रबन्ध-योजना । कार्य-योजना ।
Working Plan Area	कार्य-योजना क्षेत्र । प्रबन्ध-योजना क्षेत्र ।
Working Plan Map	कार्य-योजना मानचित्र । प्रबन्ध-योजना मानचित्र ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Working Plan Period	कार्य-योजना अवधि । प्रबन्ध-योजना अवधि ।
Working Plan Report, Preliminary	प्रारम्भिक सर्वेक्षण रिपोर्ट । प्रारम्भिक कार्य-योजना रिपोर्ट ।
Working Scheme	कार्य-योजना ।
Working Section	गिरान श्रेणी । पातन श्रेणी ।
Working, Soil	भूमि की तैयारी ।
Wound, Fire	अग्निक्षत ।
Wound Parasite	घाव पराश्रयी :
Wounding, Soil	भूमि गोड़ना ।
Wrench, To	उभारना ।

X

Xerarch Succession	शुष्क देशीय विकास-क्रम ।
Xeric	शुष्क स्थान ।
Xerophilous	शुष्क स्थानीय ।
Xerophyte	शुष्करोही ।
Xerosere	शुष्क संश्रेणी ।
Xylem	क्षाइलम ।
Xylometer	काष्ठमापी ।

Y

Year	वर्ष ।
—, Mast	लिख्वाल वर्ष । चषफल वर्ष ।
—, Seedling	बिजौला वर्ष ।
Yearling	एकवर्षीय ।
Yield	प्राप्ति । उपज । प्राप्यउपज ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

— Capacity	प्राप्ति क्षमता । उपज क्षमता ।
— Control	प्राप्ति नियंत्रण ।
— Determination	प्राप्ति निर्धारण ।
—, Final	अन्तिम प्राप्ति ।
—, Financial	वित्तीय प्राप्ति ।
—. Intermediate	अन्तरिम प्राप्ति ।
—, Intermittant	सविराम प्राप्ति ।
—, Major	प्रमुख प्राप्ति ।
—, Normal	आदर्श प्राप्ति ।
—, Potential	संभाव्य प्राप्ति ।
— Prescription	प्राप्ति निर्देश ।
— Regulation	प्राप्ति निर्देश । प्राप्ति निर्धारण ।
—, Sustained	सतत प्राप्ति । अजस्र प्राप्ति ।
—, Table	प्राप्ति सारणी । उपज सारणी ।
— —, Money	धन-प्राप्ति सारणी ।
— —, Multiple	बहुविध प्राप्ति सारणी ।
—, Total	सम्पूर्ण प्राप्ति ।

Z

Zonation	प्रदेश न्यास ।
Zone	१–कटि बन्ध । पट्टी । २-(भूमि) उपसंस्तर ।
Zone of Saturation	संतृप्ति उपसंस्तर ।
Zone, Soil	भूमि संस्तर ।
Zygote	युग्मज ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

INDEX TO THE SILVICULTURAL SYSTEM

वनवर्धन पद्धतियों की अनुक्रमणी

I. High Forest Systems--	१-बीज वन पद्धतियां--
A. Systems of Concentrated Regeneration	अ-केन्द्रित उत्पादन पद्धतियां--
(a) Clear Felling Systems--	(क) निःशेष गिरान पद्धतियां--
1. The Clear Felling System	१-निःशेष गिरान पद्धति ।
.. The Clear Strip System	२-निःशेष पट्टी गिरान पद्धति ।
3. The Alternate Strip System	३-एकान्तर पट्टी गिरान पद्धति ।
(b) Shelterwood System---	(ख) आच्छादक वन पद्धतियां--
1. The Uniform System	१-समान आयु पद्धति ।
2. The Group System	२-समूह पद्धति ।
3. The Shelterwood Strip System	३-आच्छादक पट्टी पद्धति ।
4. Blender-Saumschlag Strip System	४-वागनर की पट्टी पद्धति ।
5. Eberhard's Wedge System	५-एबरहार्ड की शंकु पद्धति ।
6. The Strip and Group System	६-समूह और पट्टी पद्धति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

7. The Irregular Shelterwood System	७–विषम आच्छादक वन पद्धति ।
B. Selection System--	आ–प्रवरण पद्धतियां ।
1. The Selection System	१–प्रवरण पद्धति ।
2. The Group Selection System	२–समूह प्रवरण पद्धति ।
C. Accessory Systems--	इ–अन्य पद्धतियां=–
1. Two-storeyed High Forest System	१–द्विवितान बीज वन पद्धति ।
2. High Forest with Reserve System	२–आरक्षित वृक्षयुक्त बीज वन पद्धति ।
3. Improvement Felling System	३–सुधार गिरान पद्धति ।
II. Coppice System—	२–कापिस पद्धतियां—
1. The Simple Coppice System	१–सरल कापिस पद्धति ।
2. The Shelterwood Coppice System	२–आच्छादक वन कापिस पद्धति ।
3. The Coppice with Standard System	३–ध्वजवृक्ष युक्त कापिस पद्धति ।
4. The Selection Coppice System	४–प्रवरण कापिस पद्धति ।
5. The Pollard System	५–पोलार्ड पद्धति ।

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Tree Classification into Crown Classes

वृक्षों का छत्र वर्गीकरण

Dominant trees	(D)	अधिरोही (अ)।
Dominated trees	(d)	अधिरोहित (अधि)।
Suppressed trees	(s)	आच्छादित वृक्ष।
Dead or Moribund tre es(m)		मरा या मृत प्राय वृक्ष (म)।
Diseased trees	(k)	रोगी वृक्ष (रो)।

Classification of Thinnings

छंटान वर्गीकरण

1. Ordinary Thinnings—	१—साधारण छंटान—
Light Thinning (A Grade)	हलकी छंटान (क श्रेणी)।
Moderate Thinning (B Grade)	मध्यम छंटान (ख श्रेणी)।
Heavy Thinning (C grade)	गहरी छंटान (ग श्रेणी)।
Very Heavy Thinning (D Grade)	बहुत गहरी छंटान (घ श्रेणी)।
2. Crown Thinning—	२—छत्र छंटान—
Light Crown Thinning (L. C. Grade)	हलकी छत्र छंटान (ह० छ० श्रेणी)।
Heavy Crown Thinning (H. C. Grade)	गहरी छत्र छंटान (ग० छ० श्रेणी)।

———

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

भाषा विभाग द्वारा प्रकाशित शब्द सूचियाँ और कोश

१--उत्तर प्रदेश प्रशासन शब्दावली--

संख्या १--सार्वजनिक निर्माण सम्बन्धी तथा अन्य शब्द (कोश समिति द्वारा स्वीकृत)

संख्या २--पदनाम तथा विभाग नाम (कोश समिति द्वारा स्वीकृत)

संख्या ३--प्रशासन सम्बन्धी सामान्य शब्द (अनन्तिम) अप्राप्य ।

संख्या ४--वित्त विभाग की शब्द सूची तथा प्रशासन सम्बन्धी सामान्य शब्द (अन्तिम) -अप्राप्य ।

संख्या ५--वन विभाग की विशेष शब्द सूची (कोश समिति द्वारा स्वीकृत)-अप्राप्य ।

संख्या ६--शिक्षा विभाग की शब्द सूची (कोश समिति द्वारा स्वीकृत) । अप्राप्य ।

संख्या ७--प्रशासन सम्बन्धी सामान्य शब्द (अनन्तिम) ।

संख्या ८--पुलिस विभाग में प्रयुक्त शब्द और परेड के कमान (कोश समिति द्वारा स्वीकृत), पृ० सं० ८०, मूल्य ००.५० पैसे ।

संख्या ९--विधान मण्डल में प्रयुक्त शब्द (कोश समिति द्वारा स्वीकृत) ।

२--श्याम की संस्कृतमूलक, शब्दावली ।

३--उत्तर प्रदेश प्रशासन शब्द कोश (कोश समिति द्वारा स्वीकृत है) इसमें उपर्युक्त संख्या ५, ८ और ९ को छोड़कर शेष संख्याओं के शब्द भी समाविष्ट हैं । रायल अठपेजी, पृष्ठ संख्या ३९०, मूल्य ३ ० ।

४--न्यायालय शब्द कोश, डिमाई अठपेजी, पृष्ठ संख्या १३४, मूल्य १ रु० ।

पी० एस० यू० पी०--२ जन० भाषा--१९६५-६०००--हिंदी

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh